

AKCIJSKI NAČRT 2021 – 2023

PO PREDNOSTNIH PODROČJIH IZ
NACIONALNEGA PROGRAMA DUŠEVNEGA ZDRAVJA

Za zdravo prihodnost! – Ker nam ni vseeno.

KAZALO

1	UVOD.....	5
1.1	Vpliv pandemije COVID-19 in dodatno breme za duševno zdravje.....	5
1.2	Skrb za duševno zdravje v dobrobit vsakogar in vseh.....	6
1.3	Duševne motnje so breme za posameznika in za skupnost.....	7
2	CILJI IN PREDNOSTNE NALOGE.....	7
2.1	Program MIRA sledi osmim strateškim ciljem, ki so opredeljeni v ReNPDZ 2018 - 2028:.....	7
2.2	Prednostna področja Programa MIRA 2021-2023:.....	8
2.2.1	Zagotavljanje skupnostnega pristopa h krepitvi duševnega zdravja in v obravnavi oseb s težavami v skupnosti.....	8
2.2.2	Promocija duševnega zdravja, preventiva in destigmatizacija.....	10
2.2.2.1	Promocija duševnega zdravja in preventive ter destigmatizacija pri različnih ciljnih skupinah.....	10
2.2.2.2	Promocija duševnega zdravja in preventiva duševnih motenj ter destigmatizacija pri otrocih in mladostnikih.....	18
2.2.2.3	Promocija duševnega zdravja in preventiva ter destigmatizacija na delovnem mestu.....	18
2.2.2.4	Promocija duševnega zdravja in preventive duševnih motenj ter destigmatizacija pri starejših osebah.....	28
2.2.3	Mreža služb za duševno zdravje.....	31
2.2.3.1	Mreža služb za duševno zdravje otrok in mladostnikov.....	31
2.2.3.2	Mreža služb za duševno zdravje odraslih, vključno s starejšimi.....	38
2.2.4	Zmanjševanje posledic alkohola na duševno zdravje.....	51
2.2.5	Preprečevanje samomorilnega vedenja.....	55
2.2.6	Izobraževanje, raziskovanje, spremljanje in evalvacija ter komuniciranje.....	58
2.2.6.1	Izobraževanje.....	58
2.2.6.2	Raziskovanje.....	62
2.2.6.3	Spremljanje in evalvacija.....	65
2.2.6.4	Komuniciranje.....	65

2.2.7	Vodenje in koordinacija ter podpora implementaciji Nacionalnega programa duševnega zdravja	69
2.2.7.1	Vodenje in koordinacija	70
2.2.7.2	Podpora implementaciji NPDZ	71
2.2.7.3	Viri financiranja	72

1 UVOD

V letu 2018 je Državni zbor RS sprejel Resolucijo o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2018-2028 (Program MIRA). Nacionalni program 2018-2028 zapolnjuje vrzel, ki je dolga leta vladala na področju skrbi za duševno zdravje v Sloveniji. Krovni namen in dolgoročna vizija je **vsem prebivalcem Slovenije omogočiti uresničitev pravice do optimalnega duševnega in telesnega blagostanja**, jim zagotoviti pogoje za razvoj in udeležanje vseh potencialov v zasebnem, družinskem, poklicnem in družbenem življenju ter čim lažji in hitrejši dostop do kakovostnih virov pomoči.

Resolucija o Nacionalnem programu duševnega zdravja 2018 - 2028:

- Določa **strategijo** razvoja na področju **krepitve duševnega zdravja in celovito dolgoročno varstvo duševnega zdravja** v državi. Presega zdravstveni vidik in *uvaja skupnostni pristop* k duševnemu zdravju, saj *povezuje službe* vseh odgovornih področij, zdravstvo, socialno varstvo, vzgojo in izobraževanje, pravosodje, nevladne organizacije, uporabnike in svojce ter druge deležnike.
- Vključuje **ukrepe, aktivnosti** in programe s katerimi se vzpostavljajo *podporna okolja* za krepitev duševnega zdravja v družini, v vrtcih, šolah, delovnih okoljih in v lokalnih skupnostih ter **programe**, ki preprečujejo razvoj duševnih motenj v različnih okoljih in pri različnih prebivalstvenih skupinah.
- Stremi po tem, da **uporabnikom približa storitve** promocije, preventive in obravnave na področju duševnega zdravja *na primarni ravni zdravstvenega in socialnega varstva in v skupnostih* ter izboljšuje **njihovo dostopnost, razpoložljivost, celovitost, medsebojno povezanost in kakovost**.
- Prizadeva si za **zmanjšanje predsodkov, stigme in diskriminacije** ter za **povečanje ozaveščenosti** splošne javnosti o duševnem zdravju, za **izobraževanje in usposabljanje** strokovnjakov v sistemu vzgoje in izobraževanja, socialnega varstva in zdravstva ter **dopolnjevanje kurikulumov** dodiplomskega in podiplomskega izobraževanja na področju duševnega zdravja.

1.1 Vpliv pandemije COVID-19 in dodatno breme za duševno zdravje

V letu 2020 razglašena pandemija COVID-19 je poleg zdravstvene krize povzročila ekonomske, socialne in psihološke posledice, ki imajo velik vpliv na duševno zdravje vseh ljudi. Medtem, ko je v svetu zaradi okužbe z virusom umrlo tri milijone ljudi, **zaradi duševnih stisk kot posledice zaprtja družbe danes trpi vsak sedmi zemljan**. Podatki in statistike Združenih narodov in Svetovnega ekonomskega foruma kažejo, da je **na enega umrlega z virusom več kot 200 ljudi dobilo različne oblike duševnih motenj**. Stiske ljudi na področju duševnega zdravja so se povečale tako po obsegu kot po izraženosti.

Zgolj na Pediatrični kliniki v Ljubljani je bilo v letu 2020 zdravljenih **skoraj 50 % več mladostnikov po poskusu samomora** in **50 % več otrok in mladostnikov z motnjo hranjenja** kot v letu prej. V prvi polovici letošnjega leta število urgentno obravnavanih in hospitalizacij še narašča. Pesti nas veliko pomanjkanje specialistov na področju duševnega zdravja, pedopsihiatrov, kliničnih psihologov in psihiatrov ter hkratno pomanjkanje služb in storitev na področju duševnega zdravja predvsem na primarni ravni in v skupnosti. Imamo le tretjino potrebnih kliničnih psihologov v državi (le 96 od potrebnih 300 kliničnih psihologov), nedopustno dolge čakalne dobe za otroke in mladostnike s težavami v DZ na prve preglede, pri pedopsihiatrih daljše od pol leta in pri kliničnih psihologih daljše od 1 leta. Soočamo se tudi s slabo dostopnostjo do psihološke in psihoterapevtske pomoči ob hkratni zakonski neurejenosti systemskega financiranja specializacij iz klinične psihologije in zakonske neurejenosti področja psihoterapije. O porastu otrok in mladostnikov, ki se po obdobju šolanja na daljavo vračajo v šole z izgubo motivacije, čustvenimi

stiskami, depresivnostjo, anksioznostjo in težavami na socialnem področju poročajo v Društvu šolskih svetovalnih delavcev. Več kot četrtini mladih s težavami v duševnem zdravju, ki v času krize še močno naraščajo, nezadostne zdravstvene službe ne morejo pravočasno nuditi ustrezne pomoči. Tudi sistem vzgoje in izobraževanja je v Sloveniji nezadosten za nudenje ustreznega podpornega okolja za varovanje in krepitev duševnega zdravja otrokom in mladim. Nezadostne so tako kadrovske kapacitete šolske svetovalne službe kot tudi programi in opolnomočenost strokovnih delavcev v vzgojno izobraževalnih ustanovah za nudenje pomoči in podpore otrokom in mladim, ki se soočajo s stiskami in izzivi sodobne družbe, s pomanjkanjem čustvenih in socialnih kompetenc, vrstniškim in spletnim nasiljem, različnimi oblikami odvisnosti, večanjem neenakosti med otroki in mladimi in s tem neenakimi dejavniki tveganja za slabo duševno zdravje.

Za obdobje pred epidemijo je veljalo, da se 6% ljudi sooča z depresijo, enako število ljudi ima anksiozne motnje, do 10% ljudi ima težave zaradi stresnih motenj. Vsaka četrta družina se sooča s svojcem, ki ima težave v duševnem zdravju. V obdobju po epidemiji bodo te številke zagotovo še višje, tako kot so bile višje po ekonomski krizi po letu 2008.

Strokovnjaki pa opozarjajo še na t.i. **psihološki val epidemije**, saj bodo negativne posledice epidemije na duševno zdravje ostale tudi po tem, ko bo le-ta minila. To napoveduje še večje število posameznikov s težavami v duševnem zdravju in dodatne obremenitve sistema skrbi za duševno zdravje, ki je bil v Sloveniji že pred izbruhom epidemije močno podhranjen s programi, kadri in službami ter dejavnostmi. Zato se bolj kot kadarkoli prej poraja potreba po čimprejšnji vpeljavi celovitega Programa MIRA, usmerjenega v dolgoročno podporo širokemu krogu prebivalstva in vpeljavi ustreznih reformnih ukrepov v sistemu zdravstva, vzgoje in izobraževanja, socialnega varstva ter varstva otrok in družine.

1.2 Skrb za duševno zdravje v dobrobit vsakogar in vseh

Duševno zdravje je neločljivo povezano s celovitim zdravjem človeka in skupnosti, v kateri le-ta živi. Duševno zdravje nam omogoča splošno dobro počutje, da :

- lahko svoje življenje doživljamo kot smiselno, zadovoljujoče in izpolnjujoče;
- smo ustvarjalni, aktivni, produktivni in udeležujemo svoje potenciale;
- sprejemamo sebe in druge, se zavedamo lastne vrednosti in imamo pozitivno samopodobo;
- zaupamo vase in v svoje zmožnosti;
- se zmoremo spoprijeti z vsakdanjimi življenjskimi obremenitvami ter uravnavamo razpoloženje in čustva;
- imamo kakovostne in izpolnjujoče odnose z drugimi ljudmi;
- čutimo pripadnost skupnosti in okolju, v katerih živimo, in zato tudi več in bolje prispevamo k njenemu razvoju in napredku.

Gre za dinamično ravnovesje telesnih, duševnih, osebnih in socialnih prvin, ki so osnova za dobro, zadovoljno in uspešno življenje in delo na različnih področjih. Zdravi posamezniki pa so največje bogastvo družbe v celoti.

Želja po popolnem zdravju in sreči nam je vsem skupna, a v resničnem življenju nikoli povsem dosegljiva. Dobro duševno počutje nam pomaga, da se s stiskami in težavami lažje soočimo, da so prehodne narave in jih sčasoma uspešno razrešimo. Vsaka težava v duševnem zdravju oziroma stiska še ne predstavlja duševne motnje. Ljudje občutimo široko paleto čustev. Žalost, strah, jeza, sram in negotovost so ravno tako naše vsakodnevne sopotnice, kot so to veselje, radost in zadovoljstvo. Duševno blagostanje ne pomeni zgolj prisotnosti ali odsotnosti duševnih motenj. Posameznik z duševno motnjo je lahko zadovoljen z življenjem, gradi izpolnjujoče medsebojne odnose, čuti, da ima življenje smisel, se lahko prilagaja in plodno prispeva k skupnosti. Po drugi strani pa tudi odsotnost duševne motnje ne zagotavlja duševnega blagostanja in dobre kakovosti življenja.

1.3 Duševne motnje so breme za posameznika in za skupnost

O duševnih motnjah govorimo, kadar je naše mišljenje, čustvovanje, vedenje in odnosi z drugimi spremenjeno do te mere, da pomembno negativno vpliva na eno ali več življenjskih področij in nas ovira pri vsakdanjem delovanju ter opravljanju obveznosti. 38,2 odstotka prebivalstva Evrope trpi za duševnimi motnjami, kar pomeni, da motnjo v duševnem zdravju v določenem obdobju v življenju izkusi vsaj vsak tretji Evropejec. Polovica duševnih motenj se pojavi do 14. leta starosti, do 24. leta pa kar tri četrtine. Najpogostejši sta še vedno anksiozna in depresivna motnja. Takoj za njima je reakcija na hud stres in prilagoditvene motnje. Vpliv depresije na kakovost življenja se enači z vplivi hudih telesnih bolezni, kot je denimo možganska kap.

Duševne motnje predstavljajo velik javnozdravstveni problem v Sloveniji, so veliko breme za posameznike in njihove bližnje, pomenijo pa tudi veliko izgubo in obremenitev za družbo in vse njene sisteme (zdravstvene, socialne, gospodarske, izobraževalne, pravosodne...)

- Finančno breme duševnih motenj in samomorov v Sloveniji znaša kar **4,1% bruto družbenega prihodka**. **Po samomorilnem količniku, številom umrlih zaradi samomora na 100.000 prebivalcev, se Slovenija uvršča v sam vrh med evropskimi državami** (EU povprečje: 11). V Sloveniji izstopa vzhodna regija, kjer je samomorilni količnik 23,7, v zahodni 16,0. Slovenija je **v evropskem vrhu tudi v stopnji umrljivosti zaradi duševnih motenj, nastalih zaradi uživanja alkohola**, pri moških je petkrat in pri ženskah trikrat višja od EU povprečja.
- Priča smo **porastu števila obravnav** na zunaj-bolnišnični ravni, **nedopustno dolgim čakalnim dobam** in **porastu števila izdanih psihotropnih zdravil** med otroci in mladostniki. Med letoma 2008 in 2015 se je poraba zdravil pri mlajših od 19 let povečala za skoraj 50%.
- Zaradi slabe dostopnosti ustreznih služb, predsodkov in stigmatizacije duševnih motenj ter nizke pismenosti o duševnem zdravju je nesprejemljivo velika vrzel med tistimi, ki pomoč rabijo, in tistimi, ki jo tudi prejmejo. **V Evropi približno polovica ljudi ne poišče strokovne pomoči, in to kljub temu, da se 70-90% ljudem po zdravljenju stanje bistveno ali v celoti izboljša**. V Sloveniji je delež ljudi, ki so poiskali pomoč, še nižji, znaša zgolj 2,1% (EU povprečje 5,3%).
- Duševne motnje so **najpogostejši razlog za invalidske upokojitve** in **tretji najpogostejši razlog za delovno nezmožnost** ter **bolniške odsotnosti**, ki so v Sloveniji med najdaljšimi v Evropski uniji. Leta 2019 je bilo zaradi duševnih in vedenjskih motenj **izgubljenih 1.183.210 delovnih dni**, kar je za 58 % odstotkov več kot leta 2015. 25.000 oseb v Sloveniji potrebuje dolgotrajne oblike subvencionirane zaposlitve, prevladujejo prilagoditve delovnih pogojev ljudem s težavami v duševnem zdravju.
- **Specializirane bolnišnice in socialnovarstvene zavode je moč razbremeniti s skupnostnim pristopom** pri obravnavi duševnih motenj, oziroma z *deinstitucionalizacijo* in zmanjšanjem hospitalizacij ter čim večjim *vključevanjem uporabnikov in svojcev*.

2 CILJI IN PREDNOSTNE NALOGE

2.1 Program MIRA sledi osmim strateškim ciljem, ki so opredeljeni v ReNPDZ 2018 - 2028:

1. Zagotoviti trajnostno in učinkovito implementacijo politik in ukrepov za podporo duševnemu zdravju celotne populacije, še posebej ranljivih skupin prebivalcev, in ukrepov za varstvo pravic oseb s težavami v duševnem zdravju.
2. Razvoj in implementacija z dokazi podprtih medsektorskih in interdisciplinarnih promocijskih in preventivnih programov na področju duševnega zdravja.
3. Zmanjšanje samomora in z alkoholom povezanih duševnih motenj.
4. Zagotoviti dostopno, celostno in kakovostno obravnavo na področju duševnega zdravja v skupnosti.
5. Krepitev znanja, kompetenc, z dokazi podprtih intervencij ter izmenjave dobrih praks na področju duševnega zdravja.
6. Socialnovarstveni programi in programi v podporo družini, ki se povezujejo s programi zdravstvenega varstva, bodo nadgrajeni s službami in programi za obravnavo oseb s pridruženimi motnjami v duševnem zdravju.
7. Spodbujanje in krepitev horizontalnega in vertikalnega sektorskega in medsektorskega sodelovanja za razvoj na področju duševnega zdravja.
8. Zmanjšanje deficitarnosti na področju poklicev, na katerih sloni skrb za boljše duševno zdravje prebivalcev.

2.2 Prednostna področja Programa MIRA 2021-2023:

Akcijski načrt Nacionalnega programa duševnega zdravja, Programa Mira, za obdobje od 2021 do 2023 je prikazan po prednostnih področjih NPDZ. Nekatera prednostna področja so razdeljena še na pod področja. Prednostna področja in pod področja vključujejo enega ali več specifičnih ciljev, ti pa ukrepe za njihovo udejanjanje. V tabelah so specifičnim ciljem in ukrepom določene aktivnosti, ki so razporejene po letih, prav tako kazalniki, ki kažejo uspešnost implementacije aktivnosti. Navedena so nosilna in sodelujoča ministrstva. Nosilno ministrstvo je vedno zapisano prvo med naštetimi. V tabeli so navedeni tudi sodelujoči partnerji pri implementaciji, ter obseg finančnih sredstev in vir financiranja.

2.2.1 Zagotavljanje skupnostnega pristopa h krepitvi duševnega zdravja in v obravnavi oseb s težavami v skupnosti

Skupnostni pristop omogoča celovito skrb za duševno zdravje celotnega prebivalstva, enakost v dostopu do kakovostne podpore in pomoči ter vključevanje posameznikov v procese odločanja in izvajanja različnih aktivnosti v podporo zdravju. Skupnostni pristop k zagotavljanju duševnega zdravja se izvaja na nacionalnem, regijskem in lokalnem nivoju. Na lokalni ravni je že vzpostavljen v 30 lokalnih okoljih Slovenije in se udejanja v okviru delovanja **lokalnih skupin za krepitev zdravja** (LSKZ) in Centrov za krepitev zdravja (CKZ), kjer je postal način dela za doseganje cilja krepitve zdravja in zmanjševanja neenakosti v zdravju populacije v skupnosti. V naslednjih letih je predvideno širjenje in vzpostavljanje dodatnih 30 LSKZ. V LSKZ se povežejo različni deležniki iz lokalnega okolja (predstavniki občine, delodajalcev, šolstva, zdravstva, sociale, nevladnih organizacij in društev ter drugi) in tudi predstavniki uporabnikov storitev za duševno zdravje oziroma njihovih svojcev. Za geografsko območje občin, ki jih pokrivajo Centri za duševno zdravje, pa se bodo v obdobju novega AN 2021-2023 vzpostavljali **Regijski sveti za duševno zdravje**. Njihov cilj je zagotavljanje programov in storitev s področja skrbi za duševno zdravje na geografsko zaokroženih področjih. Naloga LSKZ in Regijskih svetov je priprava akcijskih načrtov za udejanjanje skupnih ciljev, skrb za uvedbo učinkovitih praks v lokalnih okoljih in odziv na specifične potrebe lokalnega okolja na področju duševnega zdravja. Da bi čim bolj zadostili tem potrebam, je v obdobju 2021-2022 predvidena priprava ocene stanja in potreb po službah in storitvah ter ocena stanja in potreb prebivalcev in uporabnikov storitev na regijsko-lokalnih ravneh.

SPECIFIČNI CILJI:

- Usklajeno medresorsko sodelovanje in vključitev civilne družbe

- Zagotovitev kakovostnih in dostopnih storitev in programov za osebe s težavami v njihovih okoljih in deinstitucionalizacija

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep I: Usklajeno med resorsko sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju služb, programov in storitev na državni, regionalni in lokalni ravni in vključevanje civilne družbe na področju skrbi za duševno zdravje.	Vključevanje različnih deležnikov (strokovnjakov, uporabnikov storitev, predstavnikov odločevalcev) v upravljaljske organe NPDZ na nacionalnem, regijskem in lokalnem nivoju.	2021-2023	Interdisciplinarna in medresorna sestava upravljaljskih struktur NPDZ	MZ	Program MIRA Sodelujoči: Strokovni svet NPDZ, interdisciplinarne delovne skupine (IDS), predstavniki socialnovarstvenih programov, predstavniki uporabnikov in svojcev, deležniki lokalne skupnosti.	8.000 € - kohezija	73.000 € - kohezija	73.000 € - kohezija
	Vključevanje uporabnikov, mladih in odraslih, vključno s starejšimi, v načrtovanje programov preventive in mreže Centrov za duševno zdravje (CDZ) .		Izvedeni natečaji za vključitev potreb posameznih starostnih kategorij in uvedba zbranih predlogov.					
Ukrep II: Vzpostavitev vladnega in regijskih svetov za duševno zdravje ter lokalnih skupin za krepitev zdravja	Vzpostavitev upravljaljskih struktur NPDZ na nacionalni, regionalni in lokalni ravni	2021- 2023	V celoti vzpostavljena upravljaljska struktura NPDZ.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: lokalne skupnosti, deležniki iz regionalne mreže CDZ.	Vključena v različne dele AN NPDZ 21-23	Vključena v različne dele AN NPDZ 21-23	Vključena v različne dele AN NPDZ 21-23
	Določitev pristojnosti in načina delovanja struktur.							

Ukrep III: Priprava aktualne ocene stanja in potreb v posameznih okoljih ter izdelava akcijskih načrtov za izvedbo ukrepov.	Ocena stanja in potreb oziroma identifikacija vrzeli in načrtovanje premostitev v lokalnih in regionalnih akcijskih načrtih.		Pripravljeni akcijski načrti v regijah in lokalnih okoljih.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: lokalne skupnosti, deležniki iz regionalne mreže CDZ.	62.000 € - ARRS 35.000 € - kohezija	41.000 € - ARRS 75.000 € - kohezija	35.000 € - kohezija
---	--	--	---	----	---	--	--	---------------------

2.2.2 Promocija duševnega zdravja, preventiva in destigmatizacija

2.2.2.1 Promocija duševnega zdravja in preventive ter destigmatizacija pri različnih ciljnih skupinah

Promocija duševnega zdravja je pomembna za povečanje in ohranjanje blagostanja posameznika na telesnem, duševnem in socialnem področju ter posledično za zmanjševanje pogostosti težav v duševnem zdravju. Cilji in ukrepi ter aktivnosti so usmerjeni v **zagotavljanje učinkovite podpore** vsem prebivalstvenim skupinam v njihovem domačem, vzgojno izobraževalnem, delovnem in lokalnem okolju. Podporna okolja so tista, ki so varna, ki prebivalstvu omogočajo zdrav življenjski slog, kakovostne stanovanjske in zaposlitvene razmere, vseživljenjsko učenje in medgeneracijsko povezovanje, kakovostno preživljanje prostega časa, nudijo različne vsebine (kulturne, rekreativne, športne in druge). V AN 2021-2023 je predvidena **ocena potreb ranljivih skupin prebivalstva in posnetek stanja razpoložljivih programov**, ki krepijo duševno zdravje. Ta bo podlaga za oblikovanje novih programov promocije in preventive. AN 2021-2023 predvideva posebne medresorske in interdisciplinarne posvete, da bi se prepoznale ovire in priložnosti na področju krepitve duševnega zdravja, ki se pojavljajo pri skupinah prebivalcev v najbolj ranljivem položaju. Oblikovala se bo tudi **javno dostopna baza vseh virov pomoči in programov**. V AN 2021-2023 se vpeljujejo učinkoviti promocijsko preventivni programi, ki uporabljajo različne, kulturno specifične načine komuniciranja, usmerjeni pa so v učenje veščin za zdrav življenjski slog, krepitev čustvenih in socialnih kompetenc, obvladovanje vsakodnevnih težav in težav v kriznih razmerah, razumevanje pomena duševnega zdravja in njegove krepitve. V vseh okoljih se za osebe v stiski vpeljujejo enostavno dostopni in brezplačni **programi in storitve ozaveščanja, svetovanja in zagovorništva** v različnih oblikah, kot so svetovalnice, telefoni za pomoč v stiski, skupine za samopomoč, uporabniške skupine.

Destigmatizacija je nujna za izboljšanje dostopa do pomoči. Programi, ki zmanjšujejo diskriminatorna vedenja do ranljivih skupin, so bili uspešni, če so bili javni, podprti z državno strategijo, dostopni vsem in če so jih vodili ter nadzirali ljudje s svojo izkušnjo duševne stiske. Zmanjšanje predsodkov vodi v boljše zaposlovanje, pravičnejšo obravnavo in večjo vključenost. Programi destigmatizacije so se izkazali za uspešne tudi pri zmanjševanju samomorilnosti. AN 2021-2023 vsebuje številne dejavnosti, ki dvigujejo ozaveščenost in pismenost na področju duševnega zdravja, povečujejo razumevanje in znanje o duševnih motnjah in veščinah ukrepanja. Vključuje uporabnike in svojce ter nevladne organizacije. Ukrepi predvidevajo **povečevanje ozaveščenosti in pismenosti ter sistemsko urejajo zagovorništvo**. Ker želimo delovati ciljno, bo narejena ocena potreb na področju zdravstvene pismenosti in stigme oziroma diskriminacije za različne skupine prebivalstva. AN 2021-2023 predvideva **vključevanje v izvajanje Nacionalnega programa antidiskriminacije 2020-2023**, ki je financiran iz kohezijskih sredstev, in sloni na primerih dobrih praks iz tujine, potrjenih z znanstvenimi dokazi in iz slovenskih izkušenj in izvedbe v antidiskriminacijo usmerjenih programov v zadnjih

10 letih. Gre za vrsto povezanih spletnih, medijskih in družabnih dogodkov, katerih nosilci in izvajalci so v večini ljudje z izkušnjo težave v duševnem zdravju in njihovi svojci, ki program tudi vodijo in nadzirajo na nacionalni ravni. Program se bo izvajal kontinuirano, regionalno in na nacionalni ravni. V Sloveniji tudi že četrto leto poteka **program OMRA - Z večjo pismenostjo o duševnem zdravju do obvladovanja motenj razpoloženja, katerega aktivnosti se vsebinsko povezujejo** z AN 2021-2013. Pismenost pomeni skupek veščin mišljenja in medosebnih odnosov (ali kognitivnih in socialnih veščin), ki omogočajo razumevanje, kako pridobiti in vzdrževati dobro duševno zdravje, razumevanje duševnih motenj in njihovega zdravljenja, zmanjševanje zaznamovanosti, povezane z duševnimi motnjami, izboljšanje učinkovitosti iskanja pomoči (vedeti, kdaj in kje poiskati pomoč) in razvijanje spretnosti, namenjenih izboljšanju skrbi za duševno zdravje, in sposobnosti samopomoči.

SPECIFIČNI CILJI:

- **Ustvarjanje podpornih okolij in uvedba programov promocije in preventive**
- **Dvig pismenosti in ozaveščenosti, izobraževanje in destigmatizacija**
- **Zagotovitev enakomerno razporejenih in preprosto dostopnih brezplačnih storitev obveščanja, svetovanja in osebne pomoči v lokalnih okoljih**

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep I: Ozaveščanje odločevalcev o pomenu promocije in preventive na področju duševnega zdravja.	Organizacija posvetov na izbrane teme v posameznih resorjih in medresorskih posvetov in zbiranje smernic za sodelovanje.	2021- 2023	Izvedenih vsaj 3 posvet na izbrane teme v posameznih resorjih in vsaj 3 medresorski posveti ter zbrani zaključki in nabor smernic za ukrepanje/sodelovanje.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: strokovna združenja, NVO	26.000 € - kohezija	26.000 € - kohezija	26.000 € - kohezija
Ukrep II: Zagotovitev kritja osnovnih potreb posameznikov in vzpostavitev podpornih okolij ter zmanjševanje neenakosti.	Vzpostavitev medresorske delovne skupine za DZ, pregled in prepoznavna ranljivih skupin ter njihovih potreb, predstavitev zbranih informacij Vladnemu svetu in v okviru dvoletnih poročil Državnemu	2021-2023	Vzpostavljena medresorska delovna skupina, identifikacija ranljivih skupin in njihovih potreb, nabor medresorskih rešitev, število predstavitev zbranih informacij različnim deležnikom ter število in dosežene vsaj 3 spremembe	MZ	MZ, MDDSZ, MIZŠ Sodelujoči: Program MIRA, strokovna in stanovska združenja, predstavniki SVP, predstavniki uporabnikov in svojcev	Proračun resornih ministrstev, ki vključujejo finančna sredstva v proračune, skladno z ukrepi oziroma identificiranimi rešitvami.	Proračun resornih ministrstev, ki vključujejo finančna sredstva v proračune, skladno z ukrepi oziroma identificiranimi rešitvami.	Proračun resornih ministrstev, ki vključujejo finančna sredstva v proračune, skladno z ukrepi oziroma identificiranimi rešitvami.

	zboru, doseganje medresorskih konsenzov za spremembe politik, skrb za komunikacijo, kom. orodja in kanale.		resornih/vladnih politik, programov in ukrepov.					
Ukrep III: Implementacija aktivnosti in programov, usmerjenih v zdrav življenjski slog in v krepitev posameznikove čvrstosti in odpornosti	Popis obstoječih programov in aktivnosti na tem področju, pregled in načrt dopolnitve, vzpostavljanje dodatnih programov ter priprava komunikacijskih gradiv v podporo.	2021-2023	Seznam za različne prebivalstvene skupine, ocena stanja in potreb, poročilo o ustreznosti, načrt dopolnitve, evalvacijsko poročilo, število objavljenih gradiv.	MZ,	Program MIRA Sodelujoči: ZRSŠ, ISV, fakultete, stanovska in strokovna združenja, občine, NVO, uporabniki in svojci, RSDZ, LSKZ	Sredstva, ocenjena v letu 2021, se bodo v kohezijskih ukrepih načrtovala skladno z oceno potreb. 5.000 € - za komunikacijska gradiva	Sredstva, ocenjena v letu 2021, se bodo v kohezijskih ukrepih načrtovala skladno z oceno potreb. 5.000 € - za komunikacijska gradiva	Sredstva, ocenjena v letu 2021, se bodo v kohezijskih ukrepih načrtovala skladno z oceno potreb. 5.000 € - za komunikacijska gradiva
Ukrep IV: Uvedba programov in storitev promocije in preventive za ranljive skupine in tiste z večjim tveganjem	Analiza nepokritih potreb, evalvacija programov in storitev dnevnih centrov, izbor programov in storitev, ki jih je treba razširiti v vseh lokalnih okoljih.	2021 -2023	Izvedena analiza potreb, evalvacija programov in izbor programov za širjenje	MDDSZ, MZ, MGRT	Program MIRA Sodelujoči: IRSSV, lokalne skupnosti, NVO, strokovne ustanove in združenja, RSDZ, LSKZ, uporabniki in svojci			
	Vzpostavljanje novih dnevnih centrov za otroke in mladostnike, dveh v letu 2021, petih v letu 2022 in petih v letu 2023.	2021-2023	Vzpostavitev 12 novih dnevnih centrov za otroke in mladostnike.	MDDSZ		100.000 €	300.000 €	300.000 €
	Kontinuirano delovanje večgeneracijskih centrov po programu MDDSZ.	2021-2023	Delovanje petnajstih večgeneracijskih centrov v skladu s programom.			1.725.000 € Kohezija, proračun	Kohezija, proračun	Kohezija, proračun

	Razvijanje socialnovarstvenih programov (javni razpisi).	2021	Poročilo o spremljanju izvajanja socialnovarstvenih programov in analiza potreb.					
	Pilotiranje novih programov in storitev.	2022-2023	Evalvacijsko poročilo.					
	Komunikacijska podpora s pripravo medijskih in video vsebin ter komuniciranje z javnostjo.	2021-2023	Pripravljena komunikacijska gradiva in video vsebine ter število objav.					
Ukrep V: Uporaba najnovejših informacijsko komunikacijskih tehnologij in inovativnih pristopov pri promociji in preventivi	Analiza projektov in tujih praks, uporabnih modelov in orodij ter pristopov, priprava pilotnih aplikacij in testiranje, načrtovanje in vzpostavljanje novih spletišč za strokovno on-line podporo, preverjanje in dopolnjevanje.	2021-2023	Izbor modelov in orodij ter pristopov, priprava in test pilotnih aplikacij, vzpostavljena spletišča in analiza.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: predstavniki različnih strok, uporabnikov in svojcev	30.000 € - kohezija	100.000 € - kohezija	250.000 € - kohezija
Ukrep VI: Razvoj in implementacija programov za povečanje pismenosti na področju duševnega zdravja za različne ciljne skupine in okolja (v družini,	Izvajanje programa »Z večjo pismenostjo o duševnem zdravju do obvladovanja motenj razpoloženja-OMRA«.	2021-2023	Število udeležencev izobraževanj OMRA, spletnih strani OMRA, vzpostavljena e-učilnica, število udeležencev in obiskov, evalvacijsko poročilo.	MZ	Program OMRA Sodelujoči: interdisciplinarna skupina strokovnjakov, Program MIRA, predstavniki uporabnikov in svojcev	87.000 € - v okviru Programa OMRA: proračun MZ	87.000 € - v okviru Programa OMRA 80.000 € - nove ciljne skupine, kohezija	167.000 € - za celoten Program OMRA in nove ciljne skupine - kohezija

na delovnem mestu, v šoli...)	Razvoj vsebin in orodij za izvajanje e-učilnice in interdisciplinarnega izobraževanja širše javnosti in ranljivih skupin o obvladovanju težav v času krize (epidemije COVID-19), dopolnjevanje vsebin, evalvacija, nadgradnja funkcionalnosti.		Vzpostavljena e-učilnica in razvite vsebine obvladovanja težav v DZ v času krize		Program MIRA Sodelujoči: Univerza v Ljubljani, predstavniki stroke, uporabniki in svojcev, NVO	40.000 € - kohezija	40.000 € - kohezija	83.000 € - kohezija
Ukrep VII: Kontinuirano izvajanje destigmatizacijskih kampanj, ki nagovarjajo različne ciljne skupine	Pregled in analiza, načrt, priprava in izvedba kampanje v kriznem času COVID epidemije v devetih zdravstvenih regijah, evalvacija, načrtovanje in priprava dolgoročne kampanje..	2021-2023	Izdelan načrt, število izvedenih kampanj, evalvacijsko poročilo.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: uporabniki in svojci, NVO, strokovna združenja in organizacije	68.845 € - kohezija COVID-19	68.845 € - kohezija COVID-19 + 10.000 € - Proračun	45.896 € - kohezija COVID-19 + 10.000 € - Proračun + 70.000 € - Novo sedemletno obdobje kohezije
Ukrep VIII: Zagotovitev baze kredibilnih virov oz. informacij za vse prebivalce za zagotovitev enakomerno dostopne pomoči.	Oblikovanje, vzpostavitev, promocija in ažuriranje javno dostopne baze »Virov pomoči«, programov, organizacij, primarno objava na spletnem mestu NPZD in sekundarno izdelava brošure ter vzpostavitev info točke ob komunikacijski	2021-2023	Vzpostavljena baza »Viri pomoči« na spletnem mestu, izdana brošura, vzpostavljene info točke v OE NIJZ.	MZ	Program MIRA	40.000 € - kohezija	45.000 € - kohezija	45.000 € - kohezija

	podpori vsebine in gradnja zaupanja.							
Ukrep IX: Vzpostavitev svetovalnic »Posvet-Tu smo zate« za pravočasno in visoko kakovostno pomoč odraslim pri stanjih, ki pomenijo tveganje za razvoj duševnih motenj	Širitev izvajanja psihološkega svetovanja po programu v vse regije glede na potrebe in komunikacijska podpora iskanju pomoči v svetovalnicah.	2021-2023	Delovanje obstoječih svetovalnic in vzpostavljene 4 nove svetovalnice (v letu 2021) in opravljene storitve Nadaljevanje delovanja in širitev teh svetovalnic v 2022 in 2023 in opravljene storitve.	MZ	Center za psihološko svetovanje Posvet. Program MIRA	390.000 € - MZ 75% + MOL 10% + FIHO 7% + občine 8% 62.860 € proračun (PKP5)	400.000 € - MZ 75% + MOL 10% + FIHO 7% + občine 8%	420.000 € - MZ 75% + MOL 10% + FIHO 7% + občine 8%
Ukrep X: Vzpostavitev svetovalnic za otroke, mladostnike in starše	Priprava in implementacija Programa »Psihološko svetovanje otrokom, mladostnikom in staršem« na Centru za psihološko svetovanje Posvet in komunikacijska podpora iskanju pomoči.	2021-2023	Vzpostavljene nove svetovalnice v CE in KP v letu 2022 ter v MB v letu 2023.in še 3 dodatne v 2023 (skladno z izkzšnje prvih)	MZ	Center za psihološko svetovanje Posvet Program MIRA	47.145 € proračun (PKP5)	50.000 € - MZ, proračun (PKP5)	110.500 € - Kohezija, FIHO, občine

<p>Ukrep XI: Širitev obstoječih in razvoj novih vrstniških podpornih aktivnosti</p>	<p>Identifikacija vrstniških zagovornikov in primerov dobrih praks, priprava in izvedba usposabljanj, vzpostavitev mreže vrstniških zagovornikov.</p>	<p>2021-2023</p>	<p>Predstavitve programa vrstniških zagovornikov, identificirani vrstniški zagovorniki, izvedeno usposabljanje in vzpostavljena mreža 12-ih delujočih vrstniških zagovornikov.</p>	<p>MZ</p>	<p>MDDSZ, Program MIRA, Sodelujoči: Socialna zbornica, NVO, uporabniki in starši/skrbniki</p>	<p>2.000 € - Proračun MZ, MDDSZ ali kohezija</p>	<p>4.000 € - Proračun MZ, MDDSZ ali kohezija</p>	<p>30.000 € - Proračun MZ, MDDSZ ali kohezija</p>
<p>Ukrep XII: Vzpostavitev skupin za samopomoč za osebe s podobnimi težavami in njihove svojce</p>	<p>Prepoznavna okolij, v katerih se spodbudi/pridobi mlade na poti okrevanja v skupine za samopomoč (tudi z uporabo spleta in družbenih omrežij) in vzpostavljanje skupin za samopomoč v lokalnih okoljih: CDZOM, socialno varstveni programi, vzgojno izobraževalni zavodi, NVO, uporabniške organizacije,.</p>	<p>2021-2023</p>	<p>Poročilo in število novo vzpostavljenih skupin za samopomoč (10-15).</p>	<p>MZ</p>	<p>MDDSZ, MIZŠ, Program MIRA</p>	<p>2.000 € - Proračun</p>	<p>15.000 € - Proračun</p>	<p>15.000 € - Proračun</p>
<p>Ukrep XIII: Telefonsko in spletno svetovanje za otroke, mladostnike in starše</p>	<p>Posodobitev in izvajanje Programa »To sem jaz - spletno svetovanje«, oglaševanje platforme. Promocija nadgrajenega spletišča v šolskem okolju in NVO, ki delajo z mladimi. Oglaševanje</p>	<p>2021-2023</p>	<p>Vzpostavljen sodoben portal in letni poročili 2022 in 2023.</p>	<p>MZ</p>	<p>Program MIRA</p>	<p>171.000 € - kohezija COVID-19 skupaj v vseh treh letih (2021-2023)</p>		

	spletišča na družabnih omrežjih in priprava tiskanih gradiv.							
	Priprava in testiranje novega spletišča za strokovno on-line podporo. zvajanje psihološke podpore in spletno svetovanje.	2021-2023	Prenovljeno spletišče za on-line podporo. Letno poročilo o izvajanju spletnega svetovanja.			40.000 € - Proračun	16.000 € - kohezija COVID-19	16.000 € - kohezija COVID-19
	Vključevanje potreb v resorne/med resorne rešitve.	2022-2023	Število prejetih in v rešitve vključenih pobud.					40.000 € - kohezija
	Priprava komunikacijskih orodij za potrebe strokovnih sodelavcev.	2022	Letno poročilo o izvedenih aktivnostih.					
Ukrep XIV: Uvedba učinkovitih programov Psihološke prve pomoči	Razvoj programa, priprava strokovnih gradiv.	2021-2022	Pripravljene smernice in gradiva.	MZ	Program MIRA	105.000 € - kohezija	135.000 € - kohezija	135.000 € - kohezija
	Izvedba izobraževanj za splošno javnost in za zaposlene v CKZ/ZVC, v referenčnih ambulantah in evalvacija.	2021-2023	Izvedena izobraževanja.		Sodelujoči: različne NVO, Inštitut Andrej Marušič			
	Implementacija programa Prva psihološka pomoč.	2022	Evalvacija programa.					

	Priprava komunikacijskih gradiv in orodij za komuniciranje z uporabniki Prve psihološke pomoči, priprava tiskanih in video gradiv, promocija in komuniciranje s pozitivnimi zgodbami prek ključnih medijev.	2021-2023	Doseg posameznih gradiv, oglasov in število objav v medijih.					
--	---	-----------	--	--	--	--	--	--

2.2.2.2 Promocija duševnega zdravja in preventiva duševnih motenj ter destigmatizacija pri otrocih in mladostnikih

V okoljih, kjer otroci in mladostniki preživijo veliko časa (npr. vrtci in šole), je potrebno **strateško umeščati vsebine in programe s področja duševnega zdravja** (npr. usposabljanje na področju čustvene in socialne pismenosti) in zagotavljati ustrezno usposobljenost strokovnjakov, ki so v dnevnem stiku z otroci in mladostniki (npr. dodatna usposabljanja za vzgojitelje, učitelje, ravnatelje in druge strokovne delavce). Vidik duševnega zdravja je treba upoštevati tudi pri snovanju in izvajanju dejavnosti, ki niso neposredno povezane z duševnim zdravjem, a imajo na slednje velik vpliv (npr. obsežnost učnih načrtov oz. utemeljenost pričakovanj o doseganju učnega načrta ter vpliv le-teh na čustvene obremenitve in vedenje otrok). V AN 2021-2023 je pozornost namenjena **promociji duševnega zdravja in preventivi duševnih motenj** v vzgojno izobraževalnem okolju. Vrtci in šole imajo poleg izobraževalne in vzgojne zelo pomembno socializacijsko vlogo. **So prostor, v katerem lahko na enem mestu v programe zajamemo celotno populacijo otrok in mladostnikov, kar je učinkovitejše in tudi stroškovno upravičeno.** Ukrepi skušajo **sistemske umestiti skrb za duševno zdravje** v šolski kurikulum in širše, v svetovalno službo in med vse deležnike vzgoje in izobraževanja. Ena od aktivnosti AN 2021-2023 je **priprava kataloga programov varovanja in krepitve duševnega zdravja** za otroke in mladostnike. Na podlagi dogovorjenih meril za uvrstitev v katalog bi se zagotavljal trajnost in celovit razvoj ukrepov, ki prispevajo k duševnemu zdravju. Tvrsten katalog naj bi postal podlaga za začetek procesa evalvacije učinkov ukrepov in podlaga za oblikovanje javnih razpisov, ciljnih raziskovalnih programov in strateških dokumentov. AN 2021-2023 predvideva, da se aktivnostim s področja duševnega zdravja, ki so evalvirane in dobro sprejete v okolju, kjer se izvajajo, zagotovi podpora pri sistemski implementaciji. Dostop do njih je treba omogočiti vsem otrokom in mladostnikom v Sloveniji. Kot pri drugih skupinah prebivalstva, je tudi pri otrocih in mladostnikih treba **izboljšati pismenost o duševnem zdravju in izvajati programe destigmatizacije** otrok in mladostnikov s težavami v duševnem zdravju. Posebna aktivnost v AN 2021-2023 je namenjena povečevanju usposobljenosti vratarjev sistema (vzgojitelji, učitelji, pediatri, družinski zdravniki, ipd.) na področju zgodnje prepoznavne težav v duševnem zdravju in možnosti uporabe obstoječih storitev. Mreža služb in storitev, ki je namenjena otrokom in mladostnikom (in družinam), je široka in sega preko meja številnih strok. Laična in strokovna javnost rabi orodja, s pomočjo katerih se bo lažje orientirala v mreži služb in prepoznala storitve, ki so na voljo in jih v danem trenutku potrebuje. **Ukrepi in aktivnosti zadevajo tudi medvrstniško nasilje in nekemične oblike zasvojenosti**, s katerimi se soočamo tudi v Sloveniji. Zadnja leta smo pričali porastu problematike, povezane z uporabo digitalnih tehnologij, predvsem pri mlajših generacijah. Težave s področja uporabe digitalnih tehnologij so se še poglobile v času

epidemije COVID-19. Ukrepi AN 2021-2023 predvidevajo tudi **obvladovanje posledic epidemije COVID-19**, ki so pri otrocih in mladostnikih ter njihovih družinah številne in se odražajo večplastno.

SPECIFIČNI CILJI:

- Promocija duševnega zdravja in preventive težav v duševnem zdravju pri otrocih in mladostnikih ter njihovih družinah in v lokalnih okoljih
- Vzpostavitev mreže Svetovalnih centrov za otroke, mladostnike in starše (SCOMS)

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep I: Sistemska uvedba koncepta krepitve duševnega zdravja v vrtcih, šolah in fakultetah ter kroskurikularna obravnava	Priprava strokovnih izhodišč za uvajanje koncepta, programov in gradiv.	2021- 2022	Pripravljena izhodišča, programi in gradiva.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MIZŠ, Zavod RS za šolstvo (ZRSŠ), strokovne ustanove in združenja, univerze, VIZ	53.000 € - kohezija	80.000 € - kohezija	110.000 € - kohezija
	Predstavitve koncepta odločevalcem in uporabnikom ter dogovori o uvajanju koncepta v VIU.	2021-2022	Sprejeti dogovori o uvajanju koncepta duševnega zdravja v kurikulumu VIU.	MIZŠ				
	Izvedba usposabljanj, evalvacije in prilagoditve ter umeščanje vsebine v okvir rednih in obveznih usposabljanj.	2022-2023	Izvedena usposabljanja.	MIZŠ	Zavod RS za šolstvo Sodelujoči: Program MIRA, strokovne ustanove in združenja, univerze VIZ,	??	2 MIO € - kohezija	2 MIO € - kohezija
Ukrep II: Sistemska uvedba programov promocije in preventive pri otrocih in mladostnikih	Oblikovanje dogovora o izvajanju . programov promocije in preventive DZ pri otrocih in mladostnikih Vzpostavitev sistema vrednotenja (glede na podprtost z dokazi) ter javne platforme programov za krepitev, preventivo in promocijo duševnega zdravja otrok in mladostnikov, in vzpostavitev načrta implementacije,	2021-2023	Izdelan načrt za nacionalno izvajanje programa oz. programov. Vzpostavljen sistem za upravljanje in spremljanje. Vzpostavljena platforma programov	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MIZŠ, ZRSŠ, Vzgojno izobraževalni zavodi, strokovna združenja, uporabniki in svojci, NVO, univerze, Mladinski svet Slovenije	40.000 € - proračun (PKP5)	60.000 € - proračun (PKP5)	60.000 € - kohezija

	upravljanja in spremljanja izvajanja programov		Evalvacijsko poročilo programa oz. programov					
	Priprava nacionalnega načrta in implementacija programov podpore DZ, čustvene in socialne kompetentnosti otrok in mladih v VIZ	2021- 2022	Izdelan in sprejet načrt za nacionalno izvajanje programov DZ v VIZ Implementacija programov skladno z načrtom .	MIZŠ	ZRSS Sodelujoči. MZ, Program MIRA, VIZ,	?	2 MIO€ - kohezija	3MIO€ - kohezija
	Okrepitev kadrovske kapacitete ŠSS po celi verikali sistema	2021- 2022	Vzpostavljen nov kadrovski normativ v VIZ	MIZŠ	ZRSS Sodelujoči: VIZ, Društvo ŠSD, Program MIRA	Sredstva določi MIZŠ, skladno s potrebami standardov in uvedbe v prakso	Sredstva določi MIZŠ, skladno s potrebami standardov in uvedbe v prakso	Sredstva določi MIZŠ, skladno s potrebami standardov in uvedbe v prakso
	Izvajanje programa za mladostnike, npr. To sem jaz, v šolskem okolju za razvijanje socialnih in čustvenih veščin in samopodobe.	2021 -2023	Usposobljene 3 ekipe izobraževalcev v okviru NIJZ za izobraževanje pedagoških kolektivov Izvedena izobraževanja pedagoških delavcev na leto (5 v l.2022, 15 v l.2023) Vzpostavitev podstrani na spletišču To sem jaz za pedagoške delavce Letna evalvacija izvedbe delavnic v šolskem okolju – poročilo Izdano gradivo	MZ, MIZŠ	Program MIRA Izvajalci izobraževanj za učitelje, strokovna podpora in evalvacija: NIJZ Izvajalci delavnic v razredu: pedagoški delavci	15.000 € Proračun (PKP5)	40.000 € ProračunProračun (PKP5)	50.000 € Proračun? Kohezija?
Ukrep III: Sistemska uvedba programov zgodnjih intervencij, ki vključujejo programe starševstva, programe zgodnjih intervencij pri otrocih in mladostnikih ter programe za učitelje	Izvajanje starševskega programa »Neverjetna leta« in drugih primerljivih programov v 11-ih okoljih in širitev v najmanj 3 nova okolja letno, vključno s CDZOM in CSD, strokovna podpora, izvajanje intervencij, evalvacij.	2021-2023	Izvajanje programa v 20 izvajalskih okoljih ter evalvacija izvedbe .	MZ,	Center za dokazano učinkovite programe, UKC; Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, Izvajalski centri za programe starševstva	102.000 € - Proračun – razpis MZ, 46.000€ - dodatna sredstva, odprt javni razpis, PKP5	110 000 € - Proračun, PKP5 in kohezija	110 000€ - Proračun, kohezija

	Izvajanje programa »Vodenje razreda za učitelje« in drugih primerljivih programov za strokovne delavce iz 15 VIZ, vzpostavitev 15 novih VIZ, prevod priročnika za učitelje, strokovna podpora.	2021-2023	Izvajanje programa v 60 VIZ ter evalvacija izvedbe	MZ MIZŠ	Center za dokazano učinkovite programe, UKC; Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, Izvajalski centri za programe starševstva	46.000 € - Proračun, PKP5 ????? Sredstva določi še MIZŠ	140.000 € - Proračun, kohezija ???? Sredstva določi še MIZŠ	140.000 € - Proračun, kohezija ???? Sredstva določi še MIZŠ
Ukrep IV: Pilotno testiranje in uvedba programov za zmanjševanje med vrstniškega nasilja in za vzpostavitev varnega in spodbudnega šolskega okolja	Izbor programov in priprava načrta pilotnega izvajanja.	2021-2022	Seznam ustreznih programov in načrt pilotne izvedbe.	MZ*MIZŠ	Izvajalec bo izbran na razpisu	65.000 € - kohezija		
	Pilotna izvedba in evalvacija.	2022-2023	Izveden program v izbranih šolah in evalvacijsko poročilo.				130.000 € - kohezija	
	Dopolnitev programa, priprava nacionalnega načrta implementacije, začetek prenosa izvajanja na nacionalno raven..	2023	Načrt za implementacijo programa na nacionalni ravni in izveden v izbranih šolah.					130.000 € - kohezija
Ukrep V: Usposabljanje in okrepitev sodelovanja šolskih svetovalnih služb s CDZOM z vključitvijo problematike duševnega zdravja v koncept dela šolske svetovalne službe ter s CSD pri delu z otroki in mladostniki z učnimi težavami in težavami v duševnem zdravju ter priprava protokolov.	Priprava smernic in protokolov.	2021-2023	Smernice in protokoli sodelovanja.	MZ*, MIZS, MDDSZ	Program MIRA, Sodelujoči Društvo šolskih svetovalnih delavcev Slovenije	20.000 € - kohezija	50.000 € - kohezija	80.000 € - kohezija
	Vzpostavitev lokalnih kontaktov med CDZOM, svetovalno službo in CDS-ji in pilotna izvedba izobraževanj za šolske strokovne delavce.		Izvedena izobraževanja.					
	Evalvacija sodelovanja.		Evalvacijsko poročilo.					
Ukrep VI: Razvoj in izvajanje programov za ranljive skupine mladostnikov (osipnike, manjšine, migrante, ranljive študentske skupine).	Pregled dobrih praks, priprava načrta programa ter pilotna izvedba programa.	2022-2023	Izdelan načrt in evalvacijsko poročilo pilotne izvedbe.	MZ*, MIZŠ, MDDSZ	Izvajalec bo izbran na razpisu		65.000 € - kohezija	135.000 € - kohezija

<p>Ukrep VII : Razvoj in uvajanje novih pristopov in poti komunikacije za promocijo duševnega zdravja med otroki in mladostniki.</p>	<p>Načrt izdelave spletnega orodja za večjo in lažjo dostopnost do storitev z identifikacijo izvajalcev ter uporabniško izkušnjo prilagojeno potrebam uporabnika. Izdelava spletnega orodja ter njegovo vzdrževanje.</p>	<p>2021-2023</p>	<p>Izdelan načrt izdelave. Evalvacija orodja.</p>	<p>MZ</p>	<p>Program MIRA</p>	<p>68.000 € - kohezija</p>	<p>85.000 € - kohezija</p>	<p>47.000 € - kohezija</p>
<p>Ukrep VIII: Priprava priporočil in ukrepov za preprečevanje nekemičnih zasvojenosti (igranje računalniških igrar, iger na srečo, uporaba družabnih omrežij) v dobi digitalne tehnologije</p>	<p>Ozaveščanje splošne in strokovne javnosti.</p>	<p>2021-2023</p>	<p>Število objav in dogodkov.</p>	<p>MZ*, MIZŠ, MDDSZ</p>	<p>Program MIRA Sodelujoči: LogOut, ZRSS, NIJZ, Safe.si, Center za zdravljenje odvisnosti ZD NG, posamezni strokovnjaki s področja nekemičnih zasvojenosti, ostali deležniki</p>	<p>90.000 € - Proračun, kohezija</p>	<p>80.000 € - kohezija</p>	<p>60.000 € - kohezija</p>
	<p>Priprava in diseminacija smernic/priporočil o uporabi digitalnih tehnologij za različne ciljne skupine.</p>		<p>Pripravljene smernice/priporočila ter število deležnikov, katerim so bile smernice posredovane..</p>					
	<p>Dopolnitev obstoječih in/ali razvoj novih vsebin za dvig digitalne in medijske pismenosti, v povezavi z nekemičnimi zasvojenostmi.</p>		<p>Dopolnjene/razvite vsebine.</p>					
<p>Ukrep IX: Razvoj preventivnih programov za preprečevanje nekemičnih zasvojenosti.</p>	<p>Razvoj, testiranje, evalvacija in morebitna prilagoditev presejalnih pripomočkov za zgodnje odkrivanje tveganja za razvoj digitalnih zasvojenosti pri otrocih ter razvoj smernic za izvajanje intervencij. Načrt za uvedbo uporabe presejalnih pripomočkov in smernice za izvajanje intervencij.</p>	<p>2021-2022</p>	<p>Razviti, stestirani, evalvirani, dopolnjeni presejalni pripomočki, razvite smernice. Pripravljen načrt za uvedbo v sistem.</p>	<p>MZ*, MIZŠ, MDDSZ</p>	<p>Program MIRA Sodelujoči: Zavod RS za šolstvo, NIJZ, LogOut, NVO, Safe.si, Center za zdravljenje odvisnosti ZD NG, ZD-ji, IDS za mrežo CDZOM, CDZOM, drugi deležniki</p>	<p>70.000 € - Proračun, kohezija</p>	<p>120.000 € - Proračun, kohezija</p>	<p>480.000 € - Proračun, kohezija</p>
	<p>Razvoj, pilotiranje, evalvacija in morebitna prilagoditev podporne delavnice za zmanjšanje tveganja za razvoj digitalnih zasvojenosti (odrasli) ter načrt za uvedbo v sistem.</p>	<p>2021-2023</p>	<p>Razvita, pilotirana in evalvirana podpora delavnica. Izdelan načrt za uvedbo v sistem.</p>					
	<p>Priprava protokolov sodelovanja med službami, ki delujejo na področju nekemičnih zasvojenosti.</p>	<p>2021-2022</p>	<p>Izdelani protokoli.</p>					
	<p>Pregled obstoječih intervencij promocije zdravja in preventive ter obravnave s</p>	<p>2022-2023</p>	<p>Narejen pregled intervencij in oblikovani</p>					

	<p>področja nekemičnih zasvojenosti in oblikovanje oziroma prilagoditev kriterijev za njihovo vrednotenje. Evalvacija izbranih intervencij ter na podlagi tega načrt nadgradnje obstoječih oziroma razvoj novih, skladno z rezultati evalvacije in zaznanih dodatnih potreb.</p> <p>Razvoj programa usposabljanja strokovnega kadra v CDZOM s področja nekemičnih zasvojenosti. Pilotiranje in evalvacija pristopa obravnave nekemičnih zasvojenosti v centrih za duševno zdravje otrok in mladostnikov.</p> <p>Priprava izhodišč za vzpostavitev in pilotna vzpostavitev Centra za obravnavo nekemičnih zasvojenosti na nacionalni ravni.</p>	<p>2022-2023</p> <p>2022-2023</p>	<p>kriteriji. Izvedena evalvacija izbranih intervencij in načrt nadgradnje intervencij oziroma razvoja novih.</p> <p>Izdelan program usposabljanja. Pilotiranje in evalvacija.</p> <p>Izdelana izhodišča za vzpostavitev in pilotna vzpostavitev Centra za nekemične zasvojenosti na nacionalni ravni.</p>					
<p>Ukrep X: Zagotavljanje programov bolnišnične šole pri vključevanju v matično šolsko okolje med zdravljenjem in po njem ter poznejše svetovanje.</p>	<p>Razširitev storitev bolnišnične šole na podporo manj funkcionalnih otrok z duševno motnjo.</p>	2021	<p>Razširjenje storitve bolnišnične šole.</p>	MIZŠ*, MZ	<p>Program MIRA,</p> <p>Sodelujoči: UKC LJ, UKC MB, SCOMS Ljubljana, SCOMS Maribor, predstavnik bolnišnične šole</p>	<p>MIZŠ - Proračun, projektna sredstva</p>	<p>MIZŠ - Proračun, projektna sredstva</p>	<p>MIZŠ - Proračun, projektna sredstva</p>
	<p>Priprava protokolov za implementacijo in vključevanje ter nudenje podpore.</p>	2022	<p>Izdelani protokoli.</p>					
	<p>Pilotno izvajanje storitev.</p>	2023	<p>Pilotna izvedba storitev.</p>					
<p>Ukrep XI: Priprava koncepta delovanja svetovalnih centrov in sistemska umestitev mreže SCOMS</p>	<p>Oblikovanje delovne skupine za vzpostavitev mreže svetovalnih centrov in pregled aktualnega stanja svetovalnih centrov v Sloveniji in v tujini.</p>	2021	<p>Vzpostavljena delovna skupina in poročilo o stanju svetovalnih centrov v Sloveniji in tujini..</p>	MIZŠ	<p>ZRSS,</p> <p>Sodelujoči: Program MIRA, , obstoječi svetovalni centri, strokovne ustanove in združenja</p>	<p>16.500 € - Proračun ali kohezija</p>	<p>53.000 € - Proračun ali kohezija</p>	<p>Finačna sredstva določi MIZŠ v proračunu 2023 glede na standarde kadra in število regijskih svetovalnih centrov</p>
	<p>Priprava modela / koncepta svetovalnih centrov za implementacijo v Sloveniji. Priprava pravnih podlag za vzpostavitev delovanja Svetovalnih centrov</p>	2022	<p>Poročilo o modelu / konceptu.</p> <p>Pravne podlage</p>					

	Umestitev svetovalnih centrov v že obstoječo mrežo služb za varovanje / skrb za duševno zdravje otrok in mladostnikov.	2022	Poročilo o umestitvi.					
	Priprava predloga za vzpostavitev svetovalnih centrov v okviru mreže centrov v Sloveniji.	2021 - 2022	Načrt vzpostavitve mreže svetovalnih centrov v Sloveniji.					
	Vzpostavitev mreže regijskih svetovalnih centrov, skladno z načrtom Izobraževanje novih zaposlenih	2023	. Vzpostavljena/dopolnjena mreža svetovalnih centrov					
Ukrep XII: Priprava standarda kadra in programov za pomoč otrokom in mladostnikom z rizičnimi dejavniki / specifičnimi učnimi težavami.	Pregled obstoječih programov in vsebin in kadrov ter identifikacija potreb.	2021	Poročilo o obstoječih programih in vsebinah ter identificiranih potrebah.	MIZS	ZRSS, Sodelujoči:	13.000 € - Proračun, kohezija	24.000 € - Proračun, kohezija	
	Priprava standarda programov, kadrov in prostorskih normativov.	2022	Pripravljene standardi programov, kadrov in prostorski normativ.		Svetovalni centri, strokovne ustanove in združenja, Program MIRA			
	Priprava načrta programov in kadrovskih ter prostorskih normativov.	2022	Izdelan načrt programov, adrovskih terprostorskih normativov.					

2.2.2.3 Promocija duševnega zdravja in preventiva ter destigmatizacija na delovnem mestu

Za duševno zdravje in preventivo pri odraslem delu prebivalstva je ključno delovno okolje, kjer odrasla oseba preživi večino svojega časa. Zdravje in dobro počutje ter zadovoljstvo delavca bistveno prispevajo k njegovi učinkovitosti v delovnem procesu ter posledično k uspešnosti in konkurenčnosti delovne organizacije. Programi promocije duševnega zdravja in preventive duševnih motenj so že s tega stališča stroškovno učinkoviti in se vsak evro, ki ga delovna organizacija vложи v zdravje na delovnem mestu, delodajalcu obrestuje dva do štirikrat.

Preventivno delovanje je pomembno tudi za obvladovanje stroškov duševnih motenj na ravni države, kjer največji delež neposrednih stroškov nastane zaradi bolniških odsotnosti in predčasnega umika s trga dela. Med razlogi za začasno nezmožnost za delo so v največjem porastu ravno stresne motnje ter motnje razpoloženja, in tudi popoln umik s trga dela na račun prve kategorije invalidnosti najpogosteje prizadane prav osebe s težavami v duševnem zdravju. Zato sta pomembni načrtna skrb za delovne razmere, ki podpirajo duševno zdravje ljudi, in podpora ljudem s težavami v duševnem zdravju pri (ponovnem) vključevanju v delovni proces.

Družbeno-ekonomske posledice epidemije COVID-19 so vplivale na povečanje stisk ljudi na področju duševnega zdravja, tako po obsegu kot tudi po izraženosti. Poleg tega se je povečala ranljivost različnih skupin delovno aktivnih prebivalcev, kot so brezposelni, samozaposleni, zaposleni v sektorjih, ki jih je epidemija močneje

prizadela, idr. Pričakovati je, da bodo dolgoročni gospodarski in družbeni učinki epidemije dodatno negativno vplivali na duševno zdravje predvsem tistih skupin prebivalcev, ki so bile že prej bolj obremenjene oz. ranljive, pojavljajo pa se tudi nove skupine ranljivih.

Za ohranjanje in krepitev duševnega zdravja aktivnih na trgu dela je zato pomembno zgodnje in sistematično preventivno delovanje. V zadnjih letih je v Sloveniji potekalo več projektov (Čili za delo, StarVital, OMRA, MoST, OPSA, idr.), v sklopu katerih so bile med drugim razvite empirično podprte promocijsko-preventivne vsebine v podporo duševnemu zdravju in orodja za merjenje in obvladovanje psihosocialnih tveganj. Ker te aktivnosti naslavljajo specifična področja duševnega zdravja in potekajo razpršeno, je njihova prepoznavnost v delovnih okoljih in v strokovnih krogih še relativno majhna, posledično pa tudi dostopnost teh vsebin za aktivne na trgu dela. Kljub zakonskim obvezam za delodajalce, ki jih nalaga ZVZD-1, motivacijski vzvodi, ki bi delovne organizacije dolgoročno in sistematično spodbujali k aktivni skrbi za duševno zdravje, ostajajo šibki.

Aktivnosti akcijskega načrta 2021-2023 zato podpirajo in povezujejo slovenske strokovnjake, ki delujejo na področju promocije duševnega zdravja odraslih in sodelujoče v dosedanjih projektih in programih pri usklajenem naslavljanju navedenih izzivov. Na podlagi njihovih izkušenj iz prakse in prepoznanih potreb na terenu bomo oblikovali in testirali pilotni model za sistematično širjenje in povečanje dostopnosti kvalitetnih, empirično podprtih promocijskih in preventivnih vsebin s področja duševnega zdravja za populacijo aktivnih na trgu dela, s posebnim poudarkom na osebah z ranljivostmi. V skrb za duševno zdravje aktivnih na trgu dela bomo preko sistematične diseminacije informacij o promocijsko-preventivnih aktivnostih in programih aktivneje vključili in medsebojno povezali predstavnike strokovnih mrež s področja zdravstva in dela (specialiste medicine dela prometa in športa, strokovnjake iz CKZ/ZVC, CDZO ter območnih enot NIJZ, strokovnjake iz programov zaposlitvene rehabilitacije in socialne vključenosti ter programov usposabljanja za delo, strokovnjake v območnih službah Zavoda RS za zaposlovanje, promotorje zdravja pri delu v podjetjih, varnostne inženirje, idr.) ter organizacije, ki so v neposrednem stiku s ciljnim skupinami. Pripravili bomo tudi zakonske podlage za implementacijo motivacijskih vzvodov z namenom podpore delodajalcem pri ustvarjanju duševnemu zdravju naklonjenih delovnih okolij ter podprli vzpostavljanje sistema zgodnje poklicne in zaposlitvene rehabilitacije v procesu vračanja na delo, da bi lahko čim bolj celostno pripomogli k skrbi za duševno zdravje na različnih ravneh preventive in promocije duševnega zdravja aktivnih na trgu dela, ob čemer bomo upoštevali sprejete mednarodne smernice na tem področju.

SPECIFIČNI CILJI:

- **Krepitev in izboljšanje duševnega zdravja zaposlenih**
- **Podpora zaposlenim, brezposelnim in socialno izključenim odraslim s težavami v duševnem zdravju**

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep I: Vzpostavitev in delovanje nacionalne strokovne mreže v podporo duševnemu zdravju aktivnih na trgu dela	Identifikacija in medsebojno povezovanje obstoječih strokovnih mrež s področja zdravstva in dela za aktivno	2021-2023	Število sodelujočih strokovnih mrež in število aktivno vključenih strokovnjakov	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ in predstavniki strokovnih mrež po področjih.	50.000 € - proračun (PKP5)	50.000 € - kohezija	50.000 € - kohezija

	promocijo duševnega zdravja brezposelnih, zaposlenih in v delovnih organizacijah								
	Kontinuirana podpora obstoječim strokovnim mrežam pri informiranju in povečanju dostopnosti do promocijsko-preventivnih programov za različne ciljne skupine	2021- 2023	<p>Pripravljeni komunikacijski načrti za diseminacijo informacij različnim ciljnim skupinam</p> <p>Število strokovnih srečanj, dogodkov in drugih aktivnosti</p> <p>Nadgrajena in ažurirana vsaj ena strokovna spletna platforma v podporo delovanju nacionalne strokovne mreže</p>						
Ukrep II: Spodbujanje implementacije promocijsko-preventivnih programov za krepitev duševnega zdravja aktivnih na trgu dela	Priprava in ažuriranje zbirke ponudnikov promocijsko-preventivnih programov in orodij za oceno psihosocialnih tveganj na delovnem mestu	2021-2023	Razvito orodje za popis in izvedba popisa	MZ	Program MIRA	140.000 € - proračun (PKP5)	100.000 € - kohezija	100.000 € - kohezija	
	Diseminacija informacij o virih pomoči s področja duševnega zdravja za različne ciljne skupine aktivnih na trgu dela		Spletna in tiskana gradiva, prilagojena različnim ciljnim skupinam						Sodelujoči: MDDSZ, NIJZ in predstavniki strokovnih mrež po področjih ter ponudniki promocijsko-preventivnih programov.
	Komunikacijska podpora širitvi izvajanja programov		Število izvedenih promocijsko-preventivnih aktivnosti						

	za krepitev duševnega zdravja za aktivne na trgu dela		pri ponudnikih in število vključenih delovnih organizacij in posameznikov					
Ukrep III: Krepitev motivacijskih vzvodov za ustvarjanje duševnemu zdravju naklonjenih delovnih okolij	Analiza motivacijskih vzvodov v tujini, vključno z njihovimi finančnimi učinki	2022-2023	Poročilo dobrih praks iz tujine	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, MF, ZZSZ, ZPIZ, NIJZ		65.000 € - proračun oz. kohezija	65.000 € - proračun oz. kohezija
	Pregled preteklih pobud za vzpostavitev motivacijskih vzvodov za delodajalce na ravni zakonodaje v Sloveniji in priprava predloga zakonskih podlag.		Pripravljen predlog za implementacijo motivacijskih vzvodov v Sloveniji					
Ukrep IV: Implementacija promocijsko-preventivnih programov za ranljive skupine aktivnih na trgu dela	Analiza potreb in priprava načrta za pilotno izvedbo programov za izbrane ranljive skupine in delovne organizacije.	2021-2022	Pripravljen poročilo o potrebah	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ in predstavniki strokovnih mrež po področjih ter ponudniki promocijsko-preventivnih programov	60.000 € - proračun (PKP5)	265.000 € - kohezija	245.000 € - kohezija
	Pilotna izvedba in evalvacija programov za izbrane ranljive skupine in delovne organizacije.	2022-2023	Število vključenih posameznikov / organizacij Evalvacijsko poročilo					

Ukrep V: Priprava in implementacija modela za izvajanje zgodnje poklicne in zaposlitvene rehabilitacije oseb s težavami v duševnem zdravju	Izvedba projekta »Zgodnja poklicna in zaposlitvena rehabilitacija v procesu vračanja na delo«.	2021-2022	Izdelan in testiran predlog modela.	MDDSZ	URI Soča Sodelujoči: ZPIZ, ZZS, specialisti medicine dela, prometa in športa, izvajalci poklicne in zaposlitvene rehabilitacije	Zagotovljena sredstva - kohezija	Zagotovljena sredstva - kohezija	30.000 € - ali proračun
	Vključevanje oseb s težavami v projekt.	2021-2022	Število zavarovancev s težavami v duševnem zdravju, vključenih v projekt.					
	Priprava načrta za razvoj strokovnih timov, ki bodo nudili podporo osebam s težavami v duševnem zdravju pri vračanju na delo.	2023	Izdelan načrt za razvoj strokovnih timov.	MZ	URI Soča Sodelujoči: ZZS, ZPIZ, specialisti medicine dela, prometa in športa, izvajalci poklicne in zaposlitvene rehabilitacije, CDZO, NIJZ, Program MIRA			

2.2.2.4 Promocija duševnega zdravja in preventive duševnih motenj ter destigmatizacija pri starejših oseb

V okviru AN 2021- 2023 se ključne aktivnosti usmerjajo v zagotavljanje pogojev za zdrav življenjski slog starejših oseb, za **vključevanje starejših** v družbeno in kulturno dogajanje v lokalnih okoljih, v **krepitev medgeneracijskega sodelovanja** in v **podporo** ter krepitev neformalnih mrež, deležnikov, organizacij ter programov za vključevanje starejših in zmanjševanje njihove osamljenosti. Epidemija COVID-19 je še nazorneje pokazala večjo ranljivost starejše populacije. Restrikcije, ki so se uvajale kot zaščita starejših občanov, so prispevale, da se nekateri starejši počutijo kot breme družbe. Pokazala se je tudi večja verjetnost minimiziranja pomena težav v duševnem zdravju in s tem tveganja, da ne bodo zaznane in ustrezno obravnavane v času epidemije. Metaanaliza 44-ih študij je pokazala, da negativen odnos družbe do starejših vpliva na duševno zdravje le-teh, pokroviteljski odnos do starejših pa zmanjšuje občutke samokontrole in poslabša samopodobo. Obstaja veliko pomanjkljivosti na področju organizacije storitev za starejše in različni družbeni pojavi ovirajo skrb za duševno zdravje te populacije. Med njimi so gmotna prikrajšanost (stopnja tveganja revščine za starejše nad 65 let je leta 2015 znašala 17,2%, pri čemer je opazna izrazita razlika med moškimi (10%) in ženskami (22%), izključenost in osamljenost starejših (leta 2012 se je glede na podatke Evropske raziskave o kakovosti življenja 7% starejših od 50 let počutilo izključenih iz

družbe, raziskava SHARE je pokazala nizko vključenost v opravljanje rednega neplačanega prostovoljskega dela (7% starejših od 50 let) in glede na evropsko povprečje večji delež tistih, ki niso vključeni v nobene aktivnosti v društvih; kar 30% udeležencev programa Starejši za starejše (ZDUS) poroča o pogostih občutkih osamljenosti), diskriminatorna vedenja do starejših, dvojna stigma zaradi starosti in duševne motnje, slabša zmožnost nekaterih starejših za prilagajanje, nepovezanost ali slaba povezanost izvajalcev na področju duševnega zdravja starejših, slabše poznavanje informacijske komunikacijske tehnologije (podatki raziskave o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije kažejo, da 72% anketirancev ne zna uporabljati računalnika). Ukrepi, vključeni v AN 2021-2023, zadevajo predvsem **večjo vključenost starejših** v vsakdanje aktivnosti, kulturne in športne dogodke v lokalnem okolju ter posledično manjša osamljenost starejših, **izboljšanje dostopnosti in dosegljivosti preventivnih programov/programov krepitve duševnega zdravja starejših v lokalnih okoljih**, vključno z programi za obvladovanje spominskih motenj in izboljšanje dostopnosti različnih njim prilagojenih storitev - uporabnik/starejši naj bi bil v fokusu, **destigmatizacijo, podporo/opolnomočenje svojcev in njihova razbremenitev** (skupine za samopomoč) kot tudi **dvig osveščenosti in kompetenc vseh ostalih strokovnih** (zdravstveni, socialni delavci, oskrbovalno osebje) **in laičnih javnosti**, ki prihajajo v stik s starejšim skozi celotno življenjsko obdobje.

SPECIFIČNI CILJI:

- Krepitev zaščitnih dejavnikov za zdravo staranje

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep I: Izobraževanje in ozaveščanje o zdravem načinu življenja in vzdrževanju telesnega zdravja, ki pozitivno vpliva tudi na duševno zdravje ter zagotavljanje aktivnosti in programov, namenjenih starejšim	Organizacija dogodka »Dan odprtih vrat za starejše« v vseh slovenskih občinah.	2021- 2023	Izvedba dogodka in število vključenih občin.	MZ,	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, občine, LSKZ, deležniki v lokalni skupnosti	50.000 € - kohezija/proračuni občin	50.000 € - kohezija/proračuni občin	50.000 € - kohezija/proračuni občin

	Uvajanje ukrepov za lažjo dostopnost programov za starejše (prevoz, prilagoditev infrastrukture, obveščanja...)		Uvedba ukrepov.					
	Informiranje vseh starostnih skupin o pomenu zdravega staranja na spletnih straneh Programa MIRA, na ravni regije in lokalnih okolij, sodelovanje pri dogodkih na državni ravni in priprava sporočil za medije.		Število objav.					
Ukrep II: Krepitev neformalnih in formalnih akterjev in mrež v skupnosti, ki vplivajo na kakovostno življenje in preprečujejo osamljenost (programi NVO, družabništvo, večgeneracijski centri, univerze za tretje življenje)	Organizacija dogodka »Sejem dolgožive družbe« za krepitev obstoječih mrež in medosebnega povezovanja.	2021-2023	Izvedba letnih dogodkov v 9 regijah.	MZ	Program MIRA, Sodelujoči: MDDSZ, MJU, RSDZ, LSKZ, Zdrava mesta, Skupnost občin Slovenije in lokalne skupnosti, NVO, deležniki v lokalnih okoljih, CNVOS	35.000 € - kohezija/proračuni občin	35.000 € - kohezija/proračuni občin	35.000 € - kohezija/proračuni občin
	Vključevanje v obstoječe mreže (RSDZ LSKZ, Zdrava mesta) in podpora izvajalcem obstoječih programov.		Delež vključenih vsebin.					
	Podpora izvajalcev obstoječih programov za starejše.		Število izvedenih izobraževanj (načrtovanih 10).			35.000 € - kohezija/proračuni občin	35.000 € - kohezija/proračuni občin	35.000 € - kohezija/proračuni občin
	Spodbujanje prostovoljnih organizacij, da v aktivnosti vključujejo starejše.		Število prostovoljnih organizacij, ki vključujejo starejše od 65 let.					

	Sodelovanje pri načrtovanju dogodkov, priprava orodij za promocijo in informiranje preko spletne strani, sporočil za javnost.		Število dogodkov, orodij, sporočil za javnost.			10.000 € - kohezija/proračuni občin	10.000 € - kohezija/proračuni občin	10.000 € - kohezija/proračuni občin
--	---	--	--	--	--	-------------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------

2.2.3 Mreža služb za duševno zdravje

2.2.3.1 Mreža služb za duševno zdravje otrok in mladostnikov

Duševne motnje otrok in mladostnikov predstavljajo v razvitem svetu eno ključnih groženj zdravemu razvoju, osebni izpopolnitvi in aktivnemu vključevanju mladih v družbo v obdobju odraslosti. Predstavljajo vodilni razlog nezmožnosti in slabega življenjskega izida v obdobju odraščanja in prispevajo 45% celotnega bremena bolezni v starosti 10-24 let (Vos in sod., 2003). Kar 50 % vseh duševnih motenj se začne do 14. leta in kar 75% pred 25. letom starosti, zato je preprečevanje in zdravljenje duševnih motenj v razvojnem obdobju ključno tudi za dolgoročno zmanjševanje bremena duševnih motenj.

Duševne motnje predstavljajo kronične bolezni mladih. Prizadevajo njihov čustveni in kognitivni razvoj, ogrožajo njihovo šolsko uspešnost in zmanjšujejo zmožnost ustvarjanja podpornih medosebnih odnosov. Prizadenejo lahko njihovo odpornost, zmožnost prilagajanja, vplivajo na njihove bodoče življenjske možnosti, vključno z akademskimi dosežki in ovirajo njihovo dejavno vključitev v družbo. Zmanjšajo lahko tudi njihove možnosti finančne neodvisnosti, večajo izpostavljenost revščini (Gibbin sod., 2010), brezdomstvu (Killackey in sod., 2014) in kriminalu (Teplin in sod., 2005). Šibko duševno zdravje je povezano tudi z večjimi tveganji za šibko telesno zdravje v odraslosti.

Duševne motnje prizadevajo 10% otrok in kar 20-25% populacije mladih. Za njihovo uspešno obvladovanje so zato ključne usmerjene preventivne dejavnosti, zgodnja prepoznavna otrok in mladostnikov s tveganji in nastajajočimi težavami ter učinkovite zgodnje oblike pomoči. V razvitem svetu se v zadnjih petnajstih letih soočamo z velikim porastom duševnih motenj pri otrocih in mladostnikih, hkrati pa z nezadostno razpoložljivostjo strokovnih služb in posledično slabo dostopnostjo do strokovne pomoči. Nacionalni program duševnega zdravja 2018-2028 sledi priporočilom mednarodnih strokovnih združenj po razvoju z dokazi podprtih intervencij na področju splošne in tarčne preventive, podpore staršem, zgodnjih intervencij, destigmatizacije duševnih motenj ter razvoju strokovnih služb, ki bodo prilagojene potrebam otrok in mladim, hitro dostopne, multidisciplinarne in ki bodo povezovale službe različnih resorjev.

Akcijski načrt za obdobje 2021 do 2023 zato temelji na medresorskem povezovanju strokovnih služb pri zagotavljanju splošne in tarčne preventive duševnih motenj pri otrocih in njihovih družinah. Akcijski načrt 2021 do 2023 zajema ukrepe, ki podpirajo obdobje nosečnosti, poporodno obdobje in zgodnje otroško obdobje. Zajemajo nadaljnje vzpostavljanje mreže CDZOM prvih 10 smo jih vzpostavili v obdobju prvega akcijskega načrta), pripravo protokolov sodelovanja med že obstoječimi CDZO v regionalnih ZD in CDZOM, izobraževanje pediatrov in kadra CDZOM brez klinične specializacije, obravnave in medresorskega povezovanja pri prepoznavi in obravnavi otrok in mladostnikov s tveganji v duševnem zdravju, vzpostavitev novih subspecialističnih timom in kadrovske dopolnitev bolnišničnih timov za otroke in

mladostnike na terciarni ravni. Akcijski načrt 2021 do 2023 načrtuje tudi pripravo protokolov obravnave otrok s trajnejšim agresivnim vedenjem v vzgojno izobraževalnih zavodih. Cilj Akcijskega načrta je, da z ukrepi in aktivnostmi čim bolj podpremo vizijo, da do leta 2025 odpravimo čakalne dobe za otroke in mlade. Za udejanjanje te vizije pa se bodo morale ustrezno dopolniti službe, kadri in programi v vseh treh resorjih, šolstvu, zdravstvu in socialni ter zagotavljati lokalno, zgodnjo, stopenjsko obravnavo.

SPECIFIČNI CILJI

- **Zagotavljanje dobrega začetka – skrb za duševno zdravje nosečnic, mater ter družine med nosečnostjo in po porodu**
- **Zgodnja prepoznavna težav v telesnem in duševnem razvoju otrok**
- **Zagotavljanje dostopnosti do interdisciplinarnih timov in storitev za obravnavo otrok in mladostnikov z duševnimi motnjami ter njihovih družin na primarni ravni zdravstvenega varstva in v sodelovanju s službami socialnega varstva, področja družine ter vzgoje in izobraževanja**
- **Zagotavljanje dostopnosti do interdisciplinarnih bolnišničnih in subspecialističnih obravnav**
- **Zagotavljanje ustrezne obravnave otrok in mladostnikov z vedenjskimi motnjami in trajajočim agresivnim vedenjem**

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep I: Krepitev starševskih kompetenc in veščin komunikacije ter krepitev duševnega zdravja bodočih staršev v okviru skupinske vzgoje za zdravje – Priprava na porod in starševstvo.(PPS)	Izobraževanje in usposabljanje izvajalcev PPS (dopolnjene in nadgrajene vsebine) in dopolnjevanje spletne strani ZDAJ	2021- 2023	število izobraževanj in vključenih	MZ	Program MIRA Sodelujoči: zunanji strokovnjaki	2.000 € -	2.000 € -	4.000 € -
Ukrep II: Uvedba presejanj in zgodnje odkrivanje ter ustrežna obravnava duševnih težav v okviru	Izobraževanje in usposabljanje patronažnih medicinskih sester.	2021-2023	Izvedeno izobraževanje in usposabljanje	MZ	Program MIRA Sodelujoči: zunanji strokovnjaki	73.000 € - Kohezija in proračun	84.000 € - Kohezija in proračun	73.000 € - Kohezija in proračun

predporodnega in poporodnega preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni (ginekoloških timov, pediatričnih timov, družinskih zdravnikov/zdravnic, patronažne službe, CDZO).	Oblikovanje predloga povezanih presejalnih testov in usmerjanja (kdo preseja, s čim, kdaj, kako in nadaljnji ukrepi).		Oblikovanje predlogov presejalnih testov					
	Evalvacija presejanja in priprava predloga nadgradnje.		Evalvacija presejanj					
Ukrep III: Zagotavljanje dostopa nosečnicam in porodnicam s težavami v duševnem zdravju do ustrezne pomoči	Priprava, prevod/razvoj e intervencije Zagotavljanje hitre prve obravnave	2021-2023	Implementacija e-intervencije Število vključenih izvajalcev zdravstvene dejavnosti	MZ	Program MIRA Sodelujoči: zunanji strokovnjaki	57.000,00 € (e-aplikacija) (kohezija)	20.000 € - Proračun	21.000 € - Proračun
	Izdaja posodobljene publikacije s posebnimi poudarki na izrednih razmerah		Izdana publikacija					
	Izobraževanje strokovnjakov		Število vključenih strokovnjakov					
Ukrep IV: Nadgradnja preventivnega programa, ki ga na domu izvaja patronažno varstvo, zgodnje prepoznavanje ranljivih nosečnic in podpora za ranljive družine (prvih 1000 dni)	Vzpostavitev sodelovanja z deležniki in izvedba ocene potreb	2021-2023	Izvedena izobraževanja Ocena potreb	MZ	Program MIRA Sodelujoči: zunanji strokovnjaki, MDDSZ CDZOM, CSD, ZD	45.000,00 € Proračun (PKP5)	100.000 € - Kohezija	175.000 € - Kohezija
	Nadgrajeni program in sodelovanje z deležniki iz sociale in vzgoje in izobraževanja		Vsebinski predlog pilota					

	Spremljanje nadgrajenega programa in izvedba pilota		Spremljanje izvajanja pilota					
Ukrep V: Izvajanje rednih sistematskih preventivnih pregledov otrok in mladostnikov v skladu s pravilnikom o izvajanju.	Pregled domačih in tujih praks na področju presejanja težav v duševnem zdravju pri otrocih in mladostnikih in nabor psremenjenih praks z načrtom pilotiranja	2022-2023	Načrt pilotiranja	MZ	NIJZ, Program MIRA Sodelujoči: strokovne ustanove in združenja	0	55.000 € - Kohezija	75.000 € - Kohezija
	Pilotiranje		Pilotiranje					
Ukrep VI: Zagotavljanje zgodnje obravnave otrok z motnjami v razvoju, ki imajo težave v duševnem zdravju	Dopolnitev protokola sodelovanja med CDZOM in CZO in evalvacija	2021-2023	Protokol in evalvacija protokola sodelovanja	MZ	Program MIRA Sodelujoči: ZOMP, strokovni timi CZO	2.000,00 € Kohezija	5.000 € - Kohezija	5.000 € - Kohezija
Ukrep VII Zagotavljanje kompetenc na področju duševnega zdravja in sodelovanja med strokovnjaki služb na primarni ravni v lokalnem okolju	Dopolnitev protokolov sodelovanja med službami	2021-2023	Dopolnjeni in implementirani protokoli	MZ, MIZŠ, MDDSZ	Program MIRA Sodelujoči: CDZOM, pediatri, centri za zgodnjo obravnavo (CZO), družinski zdravniki, CKZ/ZVC, patronažna služba, šolska	15.000,00 € Kohezija	18.000 € - Kohezija	15.000 € - Kohezija
	Izvajanje izobraževanj različnih strokovnjakov na primarni ravni		Izvedena izobraževanja					

	Priprava podpornih komunikacijskih orodij in sodelovanje med strokovnjaki		Število komunikacijskih orodij in aktivnosti sodelovanja		svetovalna služba, svetovalni centri za otroke in mladostnike, centri za socialno delo v lokalnem okolju, strokovnjaki NVO s področja DZ, OE NIJZ.			
Ukrep VIII: Psihoaktivne delavnice za otroke, mladostnike in starše Povečevanje prepoznavanja programov CKZ in CDZ	Nadgradnja preventivnih vsebin v CKZ in CDZ Ocena potreb po novih psihoedukativnih delavnicah v CKZ in CDZ Mnenjska raziskava o prepoznavnosti programov CKZ in CDZ Razvoj orodij in pristopov za zvečanje prepoznavnosti CKZ in CDZ	2021-2023	Izvedena ocena potreb po novih psihoedukativnih vsebinah Izvedena raziskava o prepoznavnosti CKZ in CDZ v lokalnih okoljih	MZ	Program MIRA Sodelujoči: pediatri, CKZ, šolske svetovalne službe, skupina za preventivne programe otrok in mladostnikov (Program ZDAJ)	4.000,00 € Proračun	60.000 € - Kohezija	63.000 € - Kohezija
	Razvoj dveh novih delavnic v okviru CKZ in implementacija		Število vključenih otrok in mladostnikov v nove psihoedukativne delavnice					
	Evalvacija in ponovitev mnenjske raziskave o prepoznavnosti programov CKZ in CDZ		Izvedena mnenjska raziskava					
Ukrep IX: Vzpostavitev mreže (28) regijskih CDZOM in vzpostavitev vstopno triažne službe v vsakem CDZOM	Priprava načrta vzpostavitev mreže CDZOM, okolij za vzpostavitev novih CDZOM in podlag za implementacijo (2021)	2021-2023	Število pripravljenih okolij	MZ	Program MIRA Sodelujoči: posamezni nosilni ZD, župani	6.776.000,00 € ZZZS	968.000,00 € ZZZS	484.000,00€ ZZZS

	<p>Vzpostavitev 17 novih CDZO z minimalnimi timi do 2023 (14 v 2021 in 2 2022 in 1v 2023)</p> <p>Strokovna ter organizacijska podpora ob vzpostavljanju ter pri delu obstoječih</p>		<p>Število novih CDZOM</p> <p>Vzpostavljenih vseh 28 CDZOM z minimalnimi timi do leta 2023</p>					
	Izobraževanje novih zaposlenih		Število udeležencev na izobraževanjih in število izobraževanj					
	Priprava protokolov triažne službe na podlagi evalvacije triažno urgentnih centrov		Protokol tiraže					
	Organizacija vstopno triažne službe v vsakem CDZOM		Evalvacija vzpostavljene službe					
<p>Ukrep X: Aktivno prepoznavanje in podpora posebej ogroženim otrokom in mladostnikom</p>	<p>Razvoj protokolov aktivne prepoznavne ogroženih otrok in mladostnikov</p> <p>Načrt razvoja intervencij in razvoj treh intervencij</p> <p>Implementiranje intervencij v CDZOM (pilot in širjenje v druga okolja) in spremljanje</p>	2021-2023	<p>Protokoli</p> <p>Načrt in tri pripravljene intervencije</p> <p>Število prepoznanih in vključenih otrok in mladostnikov Število pilotnih okolij in okolij, kjer se aktivnost izvaja</p>	MZ	<p>Program MIRA</p> <p>Sodelujoči: CDZOM, CDZO, pediatri, patronažna služba, CSD, šolska svetovalna služba</p>	20.000 € - Kohezija	50.000 € - Kohezija	100.000 € - Kohezija
<p>Ukrep XI: Zagotavljanje kakovosti dela v CDZOM, zagotavljanje telemedicinskih storitev v CDZOM in vzpostavitev izvajanja supervizije za</p>	<p>Opredelitev in spremljanje kazalnikov kakovosti dela v CDZOM</p> <p>Razvoj orodij za podporo kakovosti dela</p>	2021-2023	<p>Opredeljeni kazalniki kakovosti in poročilo o kakovosti</p> <p>Razvita orodja za podporo kakovosti dela CDZOM.</p>	MZ	<p>Program MIRA</p> <p>Sodelujoči: CDZOM</p>	57.000 € - ZZZS	60.000 € - ZZZS	62.500 € - ZZZS

vse poklicne skupine v CDZOM	Strokovni obiski s svetovanjem		Število strokovnih obiskov s svetovanjem.					
	Redni sestanki IDS za CDZOM		Število sestankov IDS za CDZOM.					
	Razvoj teled medicinskih storitev		Število implementiranih telekomunikacijskih storitev in evalvacijsko poročilo.					
	Vpeljava redne supervizije za zaposlene v CDZOM		Izvajanje redne supervizije					
Ukrep XII: Dopolnitev bolnišničnih timov za otroke in mladostnike s težavami v duševnem zdravju v skladu s standardi in vzpostavitev subspecialističnih timov za obravnavo otrok in mladostnikov s kompleksnejšimi motnjami in komorbidnimi stanji	Dopolnitev 5 bolnišničnih timov s po 3 kadri brez klinične specializacije	2021-2023	Nove zaposlitve	MZ	Program MIRA Sodelujoči: UKC LJ, UKC MB, UPK LJ, ZOMP, ZZS	540.000 € - ZZS	450.000 € - ZZS	350.000 € - ZZS
	Vzpostavitev štirih subspecialističnih timov		Vzpostavljeni timi					
Ukrep XIII Sistemska rešitev za zagotavljanje diagnostike in obravnave za otroke in mladostnike z	Priprava protokolov obravnave otrok z vedenjskimi motnjami in sodelovanja z CDZOM	2021-2023	Pripravljene protokoli	MIZŠ	Zavod RS za šolstvo Sodelujoči: MZ, MDDSZ, program MIRA,	Proračun (za zgornje kazalnike sredstva zagotavlja MIZŠ)	Proračun (za zgornje kazalnike sredstva zagotavlja MIZŠ)	Proračun (za zgornje kazalnike sredstva zagotavlja MIZŠ)

vedenjskimi težavami in agresivnim vedenjem	Usklajevanje in implementacija protokolov obravnave otrok z vedenjskimi motnjami.		Število izvedenih supervizij		predstavniki CDZOM, ZOMP			
	Izvajanje supervizij.		Evalvacija ZRSS					
	Evalvacija učinkovitosti uvajanja mobilnih timov v okviru vzgojnih zavodov.							

2.2.3.2 Mreža služb za duševno zdravje odraslih, vključno s starejšimi

V AN 2018-2020 smo vzpostavili 10 CDZO, ki delujejo regionalno in so organizirani na primarni ravni v zdravstvenih domovih. Vzpostavljanje mreže CDZO poteka načrtovano, kadri se sproti izobražujejo in usposablajo, vzpostavljen pa je tudi enoten sistem zagotavljanja kakovosti. Od prvih 10 CDZO je bila večina vzpostavljena v vzhodni kohezijski regiji Slovenije, ki ima slabše kazalce duševnega zdravja in šibkejšo preskrbljenost s kadrom ter programi na področju skrbi za duševno zdravje. Ukrepi AN 2021-2023 zmanjšujejo regionalno neenakost in nesorazmernost različnih ravni obravnave. V naslednjih treh letih načrtujemo **vzpostavitev dodatnih 15 CDZO**, kar pomeni, da bi dosegli cilj, začrtan v NPDZ, to je mreža 25 CDZO v letu 2023. Čakanje na razvoj novih specialistov za CDZO je neetično, nestrokovno in finančno nevzdržno. Da bi **čimprej vzpostavili mrežo CDZO** in s tem prebivalcem Slovenije zagotoviti kakovostno in dostopno obravnavo težav v duševnem zdravju, bi se del kadrov zagotovil s **prerazporeditvami specialistov psihiatrov iz sekundarne na primarno raven**. Izkušnje kažejo, da je smiselno obstoječe specialiste psihiatre in specialiste klinične psihologije, ki že izvajajo ambulantno dejavnost v zdravstvenem domu, ki CDZO vzpostavlja, integrirati v novo nastali CDZO do velikosti standardnega tima. Dosežena **optimalnejša sestava tima CDZO** omogoča kakovostno, celostno, timsko in multidisciplinarno ambulantno in skupnostno obravnavo oseb s težavami v duševnem zdravju v lokalnih okoljih. AN 2021-2023 predvideva prenos večine splošne psihiatrične ambulantne obravnave za odrasle in celotno skupnostno psihiatrično obravnavo za odrasle iz bolnišnic na primarno raven, v CDZO, v katerih se izvaja obravnavo v multidisciplinarnih timih, dostopno vsem prebivalcem na lokalni ravni. Programe, ki jih izvajajo psihiatrične bolnišnice, pa je treba v večji meri specializirati z zagotavljanjem subspecialističnih ambulantnih in bolnišničnih obravnav, s čimer se odpira možnost obravnave dobro definiranih kompleksnih in komorbidnih stanj. **Prenos programov, kadrov in specializantov** s področja duševnega zdravja **na primarno raven in integracija obstoječih programov v CDZO** v nosilnem zdravstvenem domu omogoča hitrejšo vzpostavitev mreže CDZO. Pri odraslih in starejših so med ukrepi AN 2021-2023 izpostavljeni tudi zgodnje odkrivanje oseb s težavami v duševnem zdravju in okrepitev pomoči starejšim na domu v okviru ambulant družinske medicine ter patronažne službe in psihoedukacija oseb z najpogostejšimi duševnimi motnjami. Problem vedno večjih potreb po novih posteljah v posebnih socialno varstvenih zavodih (zlasti na varovanih oddelkih) je dolgoročno mogoče rešiti le s hkratnim **povečevanjem dostopne, intenzivne in kontinuirane psihiatrične obravnave v skupnosti** (kar omogoča mreža CDZO), povečevanjem kapacitet v stanovanjskih skupinah v skupnosti in šele nato s povečanjem kapacitet v zavodih. Bivanje ljudi v domačem okolju, ali v stanovanjski skupini (kadar oseba nima možnosti bivanja doma), skupaj z intenzivno skupnostno psihiatrično obravnavo, daje dobro podlago za kar največjo samostojnost in usposabljanje za samostojno življenje. Za ljudi

je takšna obravnava bolj prijazna in dolgoročno je preverjeno učinkovita. Deinstitutionalizacija zahteva dodatno okrepitev intenzivne psihiatrične obravnave v domačem okolju.

SPECIFIČNI CILJI

- Zgodnje odkrivanje duševnih motenj in osveščanje javnosti ter posameznikov
- Zagotavljanje dostopnosti do interdisciplinarnih timov in skupnostne obravnave odraslih z duševnimi motnjami na primarni ravni
- Zagotavljanje dostopne in sodobne bolnišnične psihiatrične oskrbe vsem prebivalcem Slovenije
- Okrepiti mrežo rehabilitacijskih služb
- Zagotavljanje pogojev v skupnosti za zmanjševanje in preprečevanje institucionalizacij oseb s težavami v duševnem zdravju
- Načrtno postopno zmanjševanje števila odraslih s težavami v duševnem zdravju, in kombiniranimi motnjami, ki so vključeni v socialnovarstvene zavode, ter njihova preselitev v skupnostne oblike bivanja in trajno izvajanje socialnovarstvenih programov, namenjenih skupnostni obravnavi oseb s težavami v duševnem zdravju.
- Vzpostavitev celostne in učinkovite obravnave oseb s težavami v duševnem zdravju in nevarnim vedenjem, ki bo ponujala kontinuirano, varno in učinkovito oskrbo.
- Zgodnja diagnostika in obravnava duševnih motenj pri starejših
- Varstvo pravic starejših
- Izboljšati dostop do psiholoških in psihoterapevtskih storitev

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) a 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep I Izvajanje presejanja, zgodnjega odkrivanja in obravnave duševnih motenj ter svetovanja v referenčnih ambulantah	Priprava presejalnih instrumentov za demenco in anksiozne motnje. Izobraževanje referenčnih sester za izvajanje presejanja. (ii).	2021-2023	Število instrumentov	MZ	Program MIRA Sodelujoči: strokovna združenja, zbornice, IDS za mrežo CDZO in IDS za izobraževanje	10.000 € ZZZS	12.000€ ZZZS	12.000 €ZZZS

družinskega zdravnika in v patronažni službi.	Izobraževanje referenčnih sester za izvajanje presejanja.		Število referenčnih sester, ki so zaključile izobraževanje		ZD – referenčne ambulante in mreža CDZO, ZZZS			
	Vzpostavitev presejanja, obravnava v tistih ZD, kjer se vzpostavljajo CDZO.		Število ZD, kjer je presejanje vzpostavljeno, število opravljenih presejanj					
Ukrep II Izvajanje podpornih psihoedukativnih delavnic za osebe s težavami v duševnem zdravju in njihove sorce v CKZ in CZDO.	Izvajanje obstoječih delavnic v CKZ (stres, depresija, anksioznost in sproščanje).	2021-2023	Število izvedenih delavnic v CKZ	MZ	Program MIRA, Program Skupaj za zdravje (NIJZ) Sodelujoči: CKZ, mreža CDZO, ZZZS	30.000 € ZZZS	15.000 € ZZZS	15.000 € ZZZS
	Razvoj novih delavnic (demenca, psihoze in bipolarna motnja).		Število novih razvitih delavnic					
	Izobraževanje za izvajanje novih delavnic (demenca, psihoze in bipolarna motnja) v okoljih, kjer so že vzpostavljeni CDZO		Število izobraženih strokovnjakov za izvajanje novih delavnic v CDZO					
	Izvajanje novih delavnic		Število izvedenih delavnic v CDZO					

Ukrep III Vzpostavitev mreže (25) regijskih CDZO	Vzpostavitev 15 novih CDZO do leta 2023 (9 v 2021, 4 v 2022, 2 v 2023)	2021-2023	Število novih CDZO in kadrovska struktura obstoječih CDZO	MZ	Program MIRA Sodelujoči: ZD, mreža CDZO, župani, ZZZS	5.445.000,00 € ZZZS	2.420.000.00 € ZZZS	1.210.053 € ZZZS
	Izvedba pripravljenih izobraževalnih modulov in usposabljanje za skupnostno obravnavo po EuCOMS modelu. Kadrovska dopolnitev obstoječih CDZO		Izvedeni moduli izobraževanja. 3 video konference za EuCOMS-FACT model					
	Ob vsaki vzpostavitvi novega CDZO se doda 2 tima patronažne službe.		Število timov patronažne službe					
	Priprava podpornih komunikacijskih orodij in izvajanje komunikacijskih aktivnosti za vključevanje uporabnikov v CDZO		Število komunikacijskih orodij in aktivnosti; evalvacija s fokusno skupino uporabnikov; število staršev, ki pridejo z otrokom na intervencijo; evalvacija s strani napotovalcev					
Ukrep IV Vzpostavitev službe za triažo (postopkov usmerjanja) v CDZO in vzpostavitev izvajanja specialističnih pregledov službe CDZO za osebe z duševnimi motnjami, ki so hospitalizirane v regionalnih somatskih bolnišnicah in nimajo svojega konziliarnega psihiatra.	Izvajanje postopkov usmerjanja (triaža). Sodelovanje s splošnimi bolnišnicami (specialistični pregledi).	2021-2023	Število postopkov usmerjanja. Število pregledov v splošnih bolnišnicah	MZ	ZD, mreža CDZO, splošne bolnišnice, ZZZS in program MIRA	So že všteta v sistem storitev CDZO ZZZS	So že všteta v sistem storitev CDZO ZZZS	So že všteta v sistem storitev CDZO ZZZS
Ukrep V	Integracija obstoječih služb na področju	2021-2023	Število kadrovske polnih CDZO.	MZ	ZD, mreža CDZO, ZZZS, Združenje	Predvidenih finančnih	Predvidenih finančnih sredstev	Predvidenih finančnih sredstev

<p>Integracija obstoječih služb na področju duševnega zdravja v nosilnih zdravstvenih domovih v CDZO in zagotavljanje regionalnih standardov preskrbljenosti s službami za duševno zdravje na območjih/regijah, ki jih pokrivajo CDZO</p>	<p>duševnega zdravja v nosilnih zdravstvenih domovih v CDZO do standarda kadra v CDZO.</p> <p>Postopno uveljavljanje standarda (skladno z možnostjo) za preskrbljenost s psihiatričnimi storitvami (3-5 specialistov psihiatrov na 70.000 odraslih prebivalcev v regiji) in klinično psihološkimi storitvami (3-5 specialistov klinične psihologije na 70.000 odraslih prebivalcev na območju/regiji, ki ga pokrivajo CDZO).</p>		<p>Število specialistov psihiatrov in specialistov klinične psihologije v posameznih območjih/regijah, ki jih pokrivajo CDZO.</p>		<p>zdravstvenih zavodov Slovenije</p> <p>in program MIRA</p>	<p>sredstev za širjenje služb izven CDZO ne bo, saj ima prednost vzpostavitev mreže CDZO. Šele nato sledi dopolnjevanje regionalnega standarda. V primeru možnosti v regiji, se širitev posebej dogovarja z NIJZ – Program MIRA in ZZZS</p>	<p>za širjenje služb izven CDZO ne bo, saj ima prednost vzpostavitev mreže CDZO. Šele nato sledi dopolnjevanje regionalnega standarda. V primeru možnosti v regiji, se širitev posebej dogovarja z NIJZ – Program MIRA in ZZZS</p>	<p>za širjenje služb izven CDZO ne bo, saj ima prednost vzpostavitev mreže CDZO. Šele nato sledi dopolnjevanje regionalnega standarda. V primeru možnosti v regiji, se širitev posebej dogovarja z NIJZ – Program MIRA in ZZZS</p>
<p>Ukrep VI Uskladitev in vzpostavitev protokolov sodelovanja med primarno ravni sekundarno ter terciarno ravni in opredelitev nalog posameznih služb na vseh treh ravneh in opredelitev standarda najbolj učinkovite poti (obravnave) pacienta v službah in med službami glede na njegove potrebe.</p>	<p>Vzpostavitev dialoga in skupine strokovnjakov posameznih ravni obravnave</p> <p>Priprava protokolov sodelovanja med primarno ravni (CDZO in psihiatrične ambulante), sekundarno ter terciarno ravni (psihiatrične bolnišnice) in posebnimi socialnovarstvenimi zavodi in programi.</p> <p>Priprava opredelitve nalog posameznih služb na vseh treh ravneh in opredelitev standarda najbolj učinkovite poti pacienta v službah in med službami glede na njegovo potrebe. med posameznimi izvajalci</p>	<p>2021-2023</p>	<p>Izdelani protokoli in poti pacienta v sistemu.</p> <p>Evalvacijsko poročilo</p> <p>Prilagoditve protokolov</p>	<p>MZ</p>	<p>Program MIRA</p> <p>Sodelujoči: ZZZS, MDDSZ, RSK, predstavniki stroke obravnav v zdravstvu na področju duševnega zdravja, predstavniki posebnih socialnovarstvenih zavodov in predstavnikov uporabnikov in svojcev s področja duševnega zdravja</p>	<p>10.000 € ZZZS</p>	<p>10.000 € ZZZS</p>	<p>10.000 € ZZZS</p>

	storitev na področju duševnega zdravja.							
Ukrep VI Dolgotrajna integrirana in multidisciplinarna obravnava za osebe z odvisnostjo in s sočasno prisotnimi hudimi duševnimi motnjami.	(i) Priprava in uveljavitev protokolov sodelovanja, smernic in standardov za obravnavo. (ii) Zmanjševanje potrebe po institucionalnem varstvu in omogočanje vračanja iz institucionalnega varstva v domače okolje.	2021-2023	(i) Število protokolov, smernic in standardov za obravnavo. (ii) Število oseb, ki so vključeni v CDZO in obravnavani po teh protokolih in standardih ter število oseb vključenih v obravnavo v skupnosti pri CSD.	MZ,	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, stanovska združenja, RSK-ji, CZOPD, ZZS, posebni socialno varstveni zavodi	3.000 € ZZS	Izvajanje obravnav je že všteto v sistem storitev CDZO.	Izvajanje obravnav je že všteto v sistem storitev CDZO.
Ukrep VII Zagotavljanje kakovosti dela CDZO in evalvacija programov	Zagotavljanje kakovosti dela v CDZO z izvajanjem naslednjih aktivnosti: <ul style="list-style-type: none"> • Priprava in uporaba protokolov sodelovanja, kliničnih pot, in skupnih obrazcev • Izobraževanja • Strokovni sestanki IDS za mrežo CDZO • Strokovni obiski v CDZO s svetovanjem • Strokovna srečanja, posveti z mednarodno skupnostjo in strokovnjaki (IMHN, EuCOMS) • Izdajanje strokovnega gradiva • Zbiranje informacij o zadovoljstvu obravnav s strani uporabnikov • Posvetovanje z uporabniki glede 	2021-2023	Spremljanje strukturnih in procesnih kazalnikov.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: mreža CDZO, ZZS	40.000 € *dodatna sredstva za upravljanje implementacije CDZO ZZS	40.000 €	40.000 €

	<p>načrtovanja, izvajanja in evalvacije obravnave.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Določitev kazalnikov kakovosti dela CDZO. • Evalvacija programov na podlagi spremljanja kazalnikov na letni ravni. 							
<p>Ukrep VIII Vzpostavitev sistemskega izvajanja supervizije in svetovanja vseh poklicnih skupin v CDZO</p>	<p>Vzpostavitev modela in priprava podlag za obvezno prakso supervizije in svetovanja.</p> <p>Vpeljava redne supervizije v delo CDZO (vsak mesec vsi zaposleni v posameznem CDZO in najmanj štirikrat na leto za posamezne poklicne skupine).</p>	2021-2023	<p>Vzpostavljen model.</p> <p>Število CDZO, ki imajo redno supervizijo.</p>	MZ	<p>Program MIRA</p> <p>Sodelujoči: mreža CDZO, strokovna združenja, ZZZS</p>	<p>17.500 €</p> <p>ZZZS in ZD</p>	<p>20.000 €</p> <p>ZZZS in ZD</p>	<p>22.500 €</p> <p>ZZZS in ZD</p>

Ukrep IX Zagotavljanje kakovostne bolnišnične obravnave	Postopno dopolnjevanje bolnišničnih enot za odrasle in starejše z duševnimi motnjami v skladu z normativi in standardi delovanja, Vzpostavitev specializirane enote za gerontopsihiatrijo in posamezne duševne motnje in stanja (specializirani oddelki in subspecialistične ambulate) v psihiatričnih bolnišnicah.	2021-2023	Število vzpostavljenih gerontopsihiatričnih oddelkov in ambulant. Število hospitalno obravnavanih starostnikov z duševnimi motnjami.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: mreža CDZO, Združenje za psihiatrijo, RSK za psihiatrijo, psihiatrične bolnišnice, ZZZS, ZdrZZ	Sredstva so že v SD 2020 (ob prenosu ambulantnega in skupnostnega psihiatričnega programa v CDZO se zagotavlja prihranek finančnih sredstev in smotnejšo razporeditev človeških virov, kar podpira vzpostavljane CDZO).	1.000.000 € (za subspecialistične dejavnosti, ob upoštevanju notranjega prestrukturiranja splošne psihiatrične dejavnosti)	1.000.000 € (za subspecialistične dejavnosti, ob upoštevanju notranjega prestrukturiranja splošne psihiatrične dejavnosti)
	Prenos dela splošne psihiatrične ambulantne dejavnosti iz psihiatričnih bolnišnic na primarno raven v mrežo CDZO.		Število prenesenih ambulantnih in skupnostnih timov iz psihiatričnih bolnišnic na primarno raven.					
	Prenos skupnostne psihiatrične obravnave iz psihiatričnih bolnišnic na primarno raven v mrežo CDZO							
Ukrep X Zagotavljanje dostopnosti programov stanovanjskih skupin, dnevni centrov, programov psiho-socialnega svetovanja, informiranja in terenskega dela, programov krepiteve socialnih in vsakdanjih veščin, programov prosto časovnih dejavnosti in vključevanja v skupnost	Analiza nepokritih potreb v okviru socialnovarstvenih programov. Evalviranje socialnovarstvenih programov na področju duševnega zdravja in spremljanje izvajanja socialnovarstvenih programov	2020-2023	Pripravljeno poročilo o spremljanju socialnovarstvenih programov in pripravljena analiza potreb v okviru spremljanja socialnovarstvenih programov.	MDDSZ	IRS za socialno varstvo Sodelujoči: SVP, NVO, uporabniki in svojci, MZ, lokalne skupnosti	2.000 € (v okviru evalvacije IRSSV – duševno zdravje in v okviru spremljanja izvajanja SVP v okviru IRSSV) 4.000 € (posvet z mednarodno udeležbo)	180.000 € (dnevni centri s svetovanjem in terenskim delom) 250.000 € (stanovanjske skupine) 2.000 € (v okviru evalvacije IRSSV – duševno zdravje in v okviru spremljanja	180.000 € (dnevni centri) 350.000 € (stanovanjske skupine) 2.000 € (v okviru evalvacije IRSSV – duševno zdravje in v okviru

<p>ter aktivacijskih programov in drugih sistemskih ukrepov, s katerimi bomo zmanjšali neenakosti</p>	<p>Organizacija posveta na temo deinstitutionalizacije in vzpostavitve mreže skupnostnih programov in služb.</p> <p>Ustanovitev 6 novih enot dnevnih centrov.</p> <p>Ustanovitev 16 novih enot stanovanjskih skupin, od tega 6 z visoko stopnjo podpore</p>		<p>Posvet – število udeležencev</p> <p>6 novih dnevnih centrov</p> <p>16 novih stanovanjskih skupin, od tega 6 z visoko stopnjo podpore</p>				<p>izvajanja SVP v okviru IRSSV)</p>	<p>spremljanja izvajanja SVP v okviru IRSSV)</p>
<p>Ukrep XI Zagotavljanje dostopnosti do programov zaposlovanja, prilagojenega zaposlovanja in usposabljanja za delo za ljudi z različnimi težavami v duševnem zdravju.</p>	<p>Ocena potreb z vidika kapacitet in vrste dejavnosti.</p> <p>Povečanje kapacitet v programih.</p> <p>Razvoj in implementacija novih pristopov.</p> <p>Ustanavljanje in širitev zaposlitvenih centrov in invalidskih podjetij ter socialne vključenosti. Promocija podpornega zaposlovanja</p>	<p>2020-2023</p>	<p>Povečanje števila uporabnikov zaposlitvene rehabilitacije in socialne vključenosti za 10%. Dva nova programa zaposlitvene rehabilitacije. Število organiziranih izobraževanj, okroglih miz.</p>	<p>MDDSZ</p>	<p>Zavod za zaposlovanje RS, MGRT, SVP, invalidska in socialna podjetja, URI Soča, NVO</p>	<p>Zagotovljena v okviru že delujočih programov in 500.000 € (kohezija).</p>	<p>Zagotovljena v okviru že delujočih programov in 2.500.000 € (kohezija).</p>	<p>Zagotovljena v okviru že delujočih programov in 2.500.000 € (kohezija).</p>
<p>Ukrep XII Izboljšanje dostopnosti in razpoložljivosti programov pomoči pri učenju, kognitivne remediacije in podpore študentom/šudentkam v šolskem sistemu pri vračanju v študijski program ali vključevanju v študijski program po preboleli duševni motnji.</p>	<p>Vzpostavitev programov kognitivne remediacije v dveh regijah v sodelovanju z pedagoškimi institucijami (univerze, šole).</p>	<p>2020-2023</p>	<p>Število zaposlenih strokovnjakov v programih in število študentov, ki so vključeni v programe</p>	<p>MIZŠ,</p>	<p>MIZŠ Sodelujoči: MDDSZ, MZ, univerze, NVO, CDZOM, CDZO</p>	<p>120.000 €</p>	<p>240.000 €</p>	<p>245.000 €</p>

<p>Ukrep XIII Širitev terapevtskih in rehabilitacijskih programov za osebe, ki imajo težave v duševnem zdravju in so odvisne od psihoaktivnih snovi</p>	<p>Analiza nepokritih potreb v okviru spremljanja socialnovarstvenih programov in spremljanje izvajanja socialnovarstvenih programov. Dva nova programa v novih okoljih.</p> <p>Evalvacija programa in širitev v skladu s potrebami.</p>	<p>2020-2023</p>	<p>Pripravljeno poročilo o spremljanju socialnovarstvenih programov in pripravljena analiza potreb v okviru spremljanja socialnovarstvenih programov.</p> <p>Število programov</p>	<p>MDDSZ,</p>	<p>MDDSZ, IRSSV</p> <p>Sodelujoči: MZ, MIZŠ, SVP, društva, zavodi, NVO</p>	<p>2.000 € Proračun in kohezija</p>	<p>300.000 € Proračun in kohezija</p>	<p>305.000 € Proračun in kohezija</p>
<p>Ukrep XIV Zagotavljanje enakomerne dostopnosti programov zagovorništva in samozagovorništva z ustanovitvijo dodatnih pisarn za zagovorništvo in samozagovorništvo ter zagotovitev izobraževanj za zagovornike in medvrstniške zagovornike.</p>	<p>Ocena potreb po vrstniških zagovornikih. Priprava načrta za vzpostavitev mreže vrstniškega zagovorništva. Izobraževanje za vrstniškega zagovornika. Nadaljevanje izobraževanja in vzpostavitev mreže vrstniških zagovornikov; za vsako regijo po enega (do dva) vrstniška zagovornika (9).</p>	<p>2020-2023</p>	<p>Poročilo. Načrt. Število izobraževanj. Število vključenih vrstniških zagovornikov.</p>	<p>MDDSZ</p>	<p>MDDSZ, IRSSV,</p> <p>Sodelujoči: program MIRA, MIZŠ, MZ, Zavod za šolstvo</p>	<p>2.000 € Proračun in kohezija</p>	<p>15.000 € Proračun in kohezija</p>	<p>160.000 € Proračun in kohezija</p>
<p>Ukrep XV Vzpostavitev rehabilitacijskih programov za mladostnike s težavami v duševnem zdravju</p>	<p>Ocena potreb in vzpostavitev medresorske delovne skupine. Priprava projekta. Vzpostavitev programa za rehabilitacijo. Evalvacija programa za rehabilitacijo</p>	<p>2020-2023</p>	<p>Pripravljena ocena potreb. Projektna dokumentacija. Število vključenih mladostnikov. Evalvacijsko poročilo.</p>	<p>MDDSZ</p>	<p>IRSSV, MDDSZ</p> <p>Sodelujoči: Zavod za šolstvo, MZ, MIZŠ, URI SOČA, program MIRA</p>	<p>2.000 € Proračun</p>	<p>3.000 € Proračun</p>	<p>203.000 € Proračun</p>

<p>Ukrep XVI Razvoj integrirane skupnostne podpore za varno bivanje, zaposlovanje in zdravljenje za osebe, ki so bile dolgotrajno institucionalizirane (zagotavljanje kakovostnih socialno varstvenih storitev in programov ter pogojev za bivanje)</p>	<p>Izvajanje aktivnosti projektne enote MDDSZ za izvedbo deinstucionalizacije</p> <p>Izvedba izobraževanj na temo deinstucionalizacije za izbrane prijavitelje na JR dnevni centri /začasne namestitve</p> <p>Zagotavljanje novih stanovanjskih enot in dnevnih centrov</p> <p>Zagotavljanja delovanja mobilnih enot za koordinatorje obravnave v skupnosti</p> <p>Izvedba deinstucionalizacije dveh zavodov (Dom na Krasu in CUDV Črna na Koroškem)</p>	<p>2020-2023</p>	<p>Število udeležencev in število izobraževanj</p> <p>Število novih stanovanjskih skupin, dnevnih centrov in mobilnih enot</p> <p>Uspešna deinstucionalizacija dveh zavodov</p>	<p>MDDSZ,</p>	<p>MDDSZ, IRSSV</p> <p>Sodelujoči: MZ, MIZŠ, program MIRA, javni zavodi, JSVP, NVO, CDZ, CSD, DRR Goriška - Skupnostni center Nova Gorica II, Dom na Krasu, CUDV Črna na Koroškem, MO Nova Gorica (MGRT), DSO, POSZ, CUDV, VDC</p>	<p>Zagotovljena (Kohezija, lastna sredstva prijaviteljev)</p>	<p>Zagotovljena (Kohezija, lastna sredstva prijaviteljev)</p>	<p>Zagotovljena (Kohezija, lastna sredstva prijaviteljev)</p>
<p>Ukrep XVII Celostna in učinkovita obravnava oseb s težavami v duševnem zdravju in nevarnim vedenjem</p>	<p>Ocena potreb na področju celostne in učinkovite obravnave oseb s težavami v duševnem zdravju in nevarnim vedenjem. Priprava predloga sprememb zakonodaje (za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju). Priprava elaborata za vzpostavitev specializirane enote.</p>	<p>2020-2023</p>	<p>Ocena potreb za odrasle</p> <p>Ocena potreb za otroke in mladostnike.</p> <p>Izdelan predlog sprememb zakonodaje za obe ciljni skupini.</p> <p>Izdelan elaborat za vzpostavitev specializirane enote za odrasle osebe.</p>	<p>MDDSZ,</p>	<p>MDDSZ, MIZŠ</p> <p>Sodelujoči: MZ, MP, UKC MB - Enota za forenzično psihiatrijo, stanovske zbornice in združenja, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Strokovni centri (vzgojni zavodi), program MIRA</p>	<p>Proračun</p>	<p>Kohezija</p>	<p>Kohezija</p>

	<p>Priprava na izvedbo pilota in pričetek izvajanja pilota.</p>		<p>Izdelan elaborat za otroke in mladostnike.</p> <p>Priprava in začetek izvajanja pilota za obe ciljni skupini.</p> <p>Poročilo o izvajanju za obe ciljni skupini.</p>					
<p>Ukrep XVIII Vzpostavitev multidisciplinarnih obravnav oseb z izrečenim varnostnim ukrepom obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti</p>	<p>Posodobitev in implementacija kliničnih smernic za obravnavo odraslih pacientov, ki jim je bil izrečen varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti. Izdelava elaborata glede izvajanja varnostnega ukrepa otrok in mladostnikov. Priprava vsebin za izobraževanje kadra in izobraževanje. Spremljanje in evalvacija</p>	2020-2023	<p>Sprejem strokovnih smernic. Izdelan elaborat za mladostnike. Vsebine modula izobraževanja. Število vključenih v izobraževanje.</p>	MZ	MDDSZ, MP, MIZŠ	6.000 € Proračun in kohezija	154.000 € Proračun in kohezija	154.000 € Proračun in kohezija
<p>Ukrep XIX Vzpostavitev rehabilitacije po poteku izrečenega ukrepa obveznega psihiatričnega zdravljenja.</p>	<p>Priprava protokolov. Priprava standardov in sprejetje standardov. Priprava načrta pilotnega izvajanja multidisciplinarnih obravnav in psihosocialnih rehabilitacijskih programov za osebe s težavami v duševnem zdravju in nevarnim vedenjem v skupnosti. Pričetek – pilotnega izvajanja</p>	2022-2023	<p>Izdelani protokoli. Izdelani standardi. Načrt pilotnega izvajanja Število vključenih uporabnikov.</p>	MDDSZ	<p>MDDSZ</p> <p>Sodelujoči: MZ, CDZO, Skupnost CSD - KOS, stanovska združenja in zbornice, Skupnost socialnih zavodov</p>	0	Proračun, kohezija	Proračun, kohezija

<p>Ukrep XX Krepitev znanja in veščin timov družinskih zdravnikov in patronažnega varstva za obravnavo starejših v skladu s potrebami.</p> <p>Zagotavljanje dostopa do specialistične interdisciplinarne obravnave na primarni zdravstveni ravni v okviru CDZO, v okviru socialnovarstvenih storitev in programov ter v okviru obravnave v skupnosti za starejše s težavami v duševnem zdravju.</p>	<p>Izobraževanje in usposabljanje patronažnih DMS in družinskih zdravnikov na področju razpoznavanja in obravnave težav v duševnem zdravju starejših (mhGAP) – vključeno v področje Izobraževanja.</p> <p>Vključevanje starejših oseb s težavami v duševnem zdravju v interdisciplinarno obravnavo v okviru CDZO ambulantnih in skupnostnih timov ter socialnovarstvenih storitev in programov.</p>	<p>2022-2023</p>	<p>Število izobraževanj in število vključenih družinskih zdravnikov.</p> <p>Število vključenih oseb starejših od 65 let s težavami v duševnem zdravju v obravnavo v CDZO in socialnovarstvenih službah.</p>	<p>MZ</p>	<p>Program MIRA</p> <p>Sodelujoči: MDDSZ, Inštitut za socialno varstvo, družinski zdravniki, patronažna služba, CDZO, socialnovarstvene službe</p>	<p>Opredeljena v poglavju Izobraževanje</p> <p>Vključeno v sredstva za izvajanje zdravstvenih in socialnih storitev</p>	<p>Opredeljena v poglavju Izobraževanje</p> <p>Vključeno v sredstva za izvajanje zdravstvenih in socialnih storitev</p>	<p>Opredeljena v poglavju Izobraževanje</p> <p>Vključeno v sredstva za izvajanje zdravstvenih in socialnih storitev</p>
<p>Ukrep XXI</p> <p>Izobraževanje in ozaveščanje širše in ciljnih populacij o varstvu pravic starejših, zlasti žensk in ekonomsko prikrajšanih, vključno s prepoznavanjem znakov nasilja nad starejšimi.</p> <p>Krepitev kompetenc negovalnega in oskrbovalnega osebja z namenom preprečevanja nasilja nad starejšimi.</p> <p>Podpora programom NVO, ki izvajajo zagovorništvo in ponujajo brezplačno pravno pomoč starejšim in spodbujajo medvrstniško pomoč na področju zastopanja in zagovorništva.</p>	<p>Priprava predloga za vzpostavitev institucije zagovornika starejših</p> <p>Načrt in izvedba raziskave trenutnega stanja znanja na področju staranja in starejših in potreb po dodatnih kompetencah zdravstvenih delavcev.</p> <p>Podpora programom NVO</p> <p>Sodelovanje strokovnjakov za področje varstva pravic starejših pri pripravi in izvajanju izobraževanja ter pripravi gradiv s področja prepoznavanja nasilja nad starejšimi za NVO.</p>	<p>2022-2023</p>	<p>Pripravljen predlog za vzpostavitev zagovornika.</p> <p>Elaborat raziskave.</p> <p>Število izvedenih izobraževanj.</p> <p>Število vključenih NVO/število prostovoljcev</p>	<p>MDDSZ</p>	<p>MDDSZ, MZ</p> <p>Sodelujoči: MZ, Stanovska združenja (Socialna zbornica, Zbornica zdravstvene nege), NIJZ, strokovnjaki za pravne zadeve, NVO</p>	<p>10.000 €</p> <p>In finančna sredstva, ki so opredeljena v poglavju Izobraževanje</p> <p>Kohezija</p>	<p>30.000 €</p> <p>Kohezija</p>	<p>30.000 €</p> <p>Kohezija</p>

	Sodelovanje pri izobraževanju zdravstvenega in negovalnega osebja v zdravstvenih ustanovah za prepoznavanje znakov nasilja (dvig kompetenc) - 5 izobraževanj na leto.							
Ukrep XXII Normativna ureditev psihološke in psihoterapevtske dejavnosti in ureditev financiranja iz javnih sredstev s pripravo kriterijev, standardov ter vključitev ustreznega kadra, ki izvaja psihološke in psihoterapevtske storitve, v mrežo služb za duševno zdravje.	<p>Priprava predlogov normativne ureditve psihološke in psihoterapevtske dejavnosti.</p> <p>Priprava in vzpostavitev standardov in normativov za psihološke in psihoterapevtske storitve za obravnavo duševnih motenj.</p> <p>Sprejetje normativnih ureditev psihološke psihoterapevtske dejavnosti.</p>	2022-2023	<p>Pripravljena predloga normativne ureditve.</p> <p>Sprejeta normativna ureditev.</p> <p>50 vključenih psihoterapevtov v mrežo CDZO (pilotno, v letu 2022 in 2023; nato vključitev financiranja v ZZS, po evalvaciji).</p> <p>Smernice.</p>	MZ	<p>MZ</p> <p>Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, MP, Izobraževalne ustanove ter strokovna združenja s področja psihologije in psihoterapije.</p>	6.000 € Proračun	1.000.000 € Kohezija	2.575.000 € Kohezija
Ukrep XXIII Sistemska ureditev financiranja in razpisovanja specializacije iz klinične psihologije in Razpisovanje specializacij iz klinične psihologije.	<p>Priprava in sprejem normativne ureditve za specializacijo iz klinične psihologije.</p> <p>Sistematično financiranje specializacij iz klinične psihologije iz proračuna (30 specializacij letno) prioritarno za mrežo CDZ.</p>	2022-2023	<p>Pripravljen, usklajen in sprejet predlog.</p> <p>Število specializacij klinične psihologije, financiranih iz proračuna, prioritarno za CDZ.</p>	MZ	NIJZ, strokovno združenje, mreža CDZ	1.500.000 € Proračun	1.500.000 € (+1.500.000 €) Skupaj 3.000.000 € Proračun	1.500.000 € (+3.000.000 €) skupaj 4.500.000 € Proračun

2.2.4 Zmanjševanje posledic alkohola na duševno zdravje

Poraba alkohola v Sloveniji je višja od evropskega povprečja, 45 % prebivalcev med 25.–64. letom, pije čezmerno (presega meje manj tvegane pitja alkohola in/ali se vsaj enkrat na leto opije). Večino aktivnosti za odgovorno rabo alkohola se izvaja v zadnjih letih v Sloveniji v okviru projekta SOPA. NPDZ se usmerja predvsem v obravnavo škodljive rabe alkohola v zdravstvu in zagotavljanja sodelovanja z drugimi sektorji. Zdravljenje zasvojenosti z alkoholom v našem okolju je od uvajanja ukrepov za omejevanje rabe alkohola (2003) do danes, razen posameznih pobud za nadgradnjo kompetenc ali organizacijo, ostalo javnozdravstveni izziv brez systemskega nadgrajevanja specifičnih znanj in evalvacije. Začetke pozitivnega odzivanja družbe pri nas kažeta oblikovana alkoholna politika in spremljanje veljavnih kazalnikov. Predpogoja za doseganje zmanjšanja z alkoholom povezanih duševnih motenj, sta **povečanje števila presejanj skozi sistemski pristop in ustrezno ukrepanje**, kar zahteva **specialna znanja izvajalcev**. Kljub splošni razširjenosti uporabnih in učinkovitih ukrepov, tudi strokovnjaki, ki niso ozko specializirani za področje odvisnosti, pogosto ne poznajo smernic za preventivo, identifikacijo in zdravljenje zasvojenosti z alkoholom. Zelo majhen odstotek oseb, ki imajo duševno motnjo, nastalo zaradi uživanja alkohola, se zdravi. Poglavitna vzroka sta stigma in ne dovolj učinkovito izvajanje presejanja za tvegano in škodljivo uživanje alkohola na primarni ravni zdravstvene oskrbe. Za uspešnejše delovanje za zmanjšano rabo alkohola in posledic zaradi škodljive rabe alkohola je potrebno: sprejetje učinkovitih **ukrepov za zmanjšanje rabe alkohola**, ki se nanašajo na dostopnost (cene, obdavčitev ipd.), in to navkljub odporom iz ekonomskih in socialnih razlogov, **ustanovitev Komisije za alkohol**, da bi se izboljšala koordinacija pri promociji alkoholne politike, nadaljnjo **nadgradnjo rutinskega presejanja** populacije od 15 leta naprej na primarni ravni in širše, kar bi omogočilo večjo detekcijo oseb, ki potrebujejo pomoč, istočasno pa bi se spremenila motivacijska izhodišča izvajalcev, uvedba **protokolov obravnave in sodelovanja** za večjo dostopnost in ustrezno celostno obravnavo (npr. brezposelnih oseb), vzpostavitev **registra izvajalcev obravnave** ter **evalvacija zdravljenja** (vključno s presejanjem in kratkimi intervencami) za izboljšanje kakovosti oskrbe, **kontinuirano izobraževanja** zdravstvenega kadra in drugih strokovnih služb za področje problematike pitja alkohola in alkoholizma, organizacija podiplomskega študijskega programa odvisnosti, zagotavljanje **trajnih virov financiranja** za nadgradnjo izobraževanja in **ozaveščanja** laične in strokovne javnosti o problematiki pitja alkohola.

SPECIFIČNI CILJI:

- Ozaveščanje o posledicah porabe alkohola na duševno zdravje
- Obravnavanje tveganje in škodljive rabe alkohola v zdravstvu in sodelovanje z drugimi sektorji

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023

<p>Ukrep I: Okrepitev znanja za zgodnjo prepoznavo težav zaradi pitja alkohola in sistemsko izvajanje presejanja za tvegano in škodljivo pitje alkohola in intervencij za spremembo pitja, ki se izvaja na primarni ravni zdravstvenega varstva ter vključitev teh postopkov v službe socialnega varstva in dela z družino.</p>	<p>Usposabljanje izvajalcev, priprava strokovnih podlag za izvajanje aktivnosti v okviru nove kohezije nadgradnje Programov SOPA in MOST.</p>	<p>2021-2023</p>	<p>Izobraževalni moduli, Program SOPA in MOST vključeni v novo kohezijo, število usposabljanj in usposobljenih strokovnjakov, izvedene aktivnosti v Programih SOPA in MOST.</p>	<p>MZ, MDDSZ, MIZŠ</p>	<p>NIJZ, izbrani strokovnjaki posameznega področja</p>	<p>Načrtovani v okviru nove kohezije za Programa SOPA in MOST</p>	<p>Načrtovani v okviru nove kohezije za Programa SOPA in MOST</p>	<p>Načrtovani v okviru nove kohezije za Programa SOPA in MOST</p>
<p>Ukrep II: Spremljanje rehabilitacijskih programov za voznike pod vplivom alkohola, izobraževanje izvajalcev psihosocialnih in edukacijskih delavnic za voznike prekrškarje in poenoteno izvajanje kontrolnih zdravstvenih pregledov in razvrščanje v ustrezne rehabilitacijske programe.</p>	<p>Spremljanje in analiza izvajanja psihosocialnih in edukacijskih delavnic in programov zdravljenja odvisnosti voznikov pod vplivom alkohola in poenotenje kriterijev in protokolov za izvajanje kontrolnih zdravstvenih pregledov v okviru medicine dela, prometa in športa.</p>	<p>2021-2022</p>	<p>Poročilo in sprememba podzakonskih aktov.</p>	<p>MZ</p>	<p>Agencija za varnost v prometu (AVCP), Sodelujoči: MZ, MP, MNZ, Izvajalci, MDPŠ, Program MIRA</p>	<p>Proračun in lastna sredstva Obseg in vir financiranja določijo odgovorna ministrstva</p>	<p>Proračun in lastna sredstva Obseg in vir financiranja določijo odgovorna ministrstva</p>	<p>Proračun in lastna sredstva Obseg in vir financiranja določijo odgovorna ministrstva</p>
	<p>Protokoli za odkrivanje in usmerjanje oseb, odvisnih od alkohola v obravnavo, izobraževanje izvajalcev kontrolnih zdravstvenih pregledov za voznike in sodnikov, ki izdajajo sklepe o prekrškarjih, izobraževanje izvajalcev delavnic za usmerjanje v obravnavo, strokovno</p>	<p>2022-2023</p>	<p>Izdelan protokol, število usposabljanj in izvedeno strokovno srečanje izvajalcev in odločevalcev.</p>					

	srečanje izvajalcev in odločevalcev.							
	Implementacija protokolov v prakso, evalvacija rehabilitacijskih programov in nadgradnja.	2023	Evalvacijsko poročilo, število oseb, usmerjenih v nadaljnjo obravnavo.					
Ukrep III: Zagotavljanje enakomere dostopnosti do zdravstvenih služb in prilagojeni programi ter do podpornih služb za psihosocialno rehabilitacijo oseb po zdravljenju odvisnosti od alkohola in za njihove bližnje.	Ocena potreb lokalnih okolij in analiza	2021	Izdelana ocena stanja in potreb.	MZ,	Program MIRA	ZZZS - v seznamu storitev CDZO	ZZZS - v seznamu storitev CDZO	ZZZS - v seznamu storitev CDZO
	Zagotavljanje boljše dostopnosti, v mreži CDZO se uvede: - diagnosticiranje, začetek obravnave, motivacijski pristop za abstinenco in napotovanje v nadaljnje hospitalno zdravljenje, - izvajajo se terapevtske skupine, - vzpostavljajo se protokoli sodelovanja z oddelki za zdravljenje v psihiatričnih bolnišnicah, - sodelovanje s Klubi zdravljenih alkoholikov (KZA) in Anonimnimi alkoholiki (AA) v lokalnih okoljih.	2021-2023	Evalvacijsko poročilo, število obravnavanih oseb v mreži CDZO in napoteni na sekundarno raven.		Sodelujoči: MDDSZ, mreža CDZO, psihiatrične bolnišnice, CSD, NVO na področju alkohola (KZA, AA))			Vključitev 1 subspecialističnega tima za zdravljenje odvisnih od alkohola na sekundarno/terciarno raven v SD 2023
	Pobuda za vzpostavitev KZA in AA in drugih skupin za dolgotrajno rehabilitacijo in dogovori z akterji o možnostih izboljšanja	2021-2022						

	dostopnosti programov psihosocialne rehabilitacije.							
	Implementacija, uvedba subspecialističnega tima (ambulanta in oddelek, sekundarna oziroma terciarna raven) za zdravljenje.	2023						

2.2.5 Preprečevanje samomorilnega vedenja

Samomor je v Sloveniji še vedno velik javno zdravstveni problem. Leta 2019 je zaradi samomora umrlo 394 oseb (307 moških in 87 žensk), samomorilni količnik (število umrlih zaradi samomora na 100.000 prebivalcev) pa je znašal 18,86 (29,35 za moške in 8,43 za ženske). Samomor med moškimi je bil več kot trikrat pogostejši kot med ženskami (razmerje med spoloma je 3,5). Kljub zabeleženemu upadu v obdobju 2009-2019 je Slovenija zaradi umrljivosti zaradi samomora še vedno precej nad evropskim povprečjem (11/100 000). Samomorilni količnik narašča s starostjo. V Sloveniji opazimo zelo velike razlike v umrljivosti zaradi samomora med posameznimi regijami. Regije, ki so na vzhodu države, beležijo več samomorov v primerjavi z regijami, ki so na zahodu. V Sloveniji je še vedno prisotna stigma na področju duševnega zdravja in iskanja pomoči, zato je nujno začeti s ciljnimi in standardiziranimi pristopi k njenem zmanjševanju. Predvsem z ukrepi **ozaveščati splošno javnost, krepiti kompetence in veščine**, kako osebo v stiski prepoznati, kako se z njo pogovarjati in ji nuditi osnovne oblike pomoči in podpore. Ob ukrepih, ki so usmerjeni v osebe, ki so neposredno ogrožene zaradi samomora, je potrebno uvajati tudi ukrepe, ki so usmerjeni v njihove bližnje oziroma tiste, ki jih je samomor prizadel. Ti pristopi so v Sloveniji maloštevilni. V Sloveniji imamo dobre in zanesljive podatke o samomoru (baza umrlih), ki bi jih veljalo povezati in dopolniti s podatki iz policijskih zapisnikov s krajev prizorišč. Slednji so namreč bogat vir informacij o dejavnih tveganja kot tudi o potencialnih varovalnih dejavnih. Slabše in manj zanesljive podatke imamo o poskusih samomorov, saj v Sloveniji nimamo **enotne in standardizirane metodologije beleženja**. Preprečevanje samomora se začne mnogo pred pojavom težav, zato so za preprečevanje in zmanjševanje samomorilnega vedenja ključni ukrepi na vseh področjih, opisanih v Resoluciji NPDZ. Poleg tega pa področje preprečevanja samomora zahteva: **dvig ozaveščenosti in pismenosti** na področju duševnega zdravja in samomora, **zgodnjo identifikacijo** samomorilno ogroženih oseb v okviru različnih strokovnih služb, **redno spremljanje** pojava in vzpostavitvi **systema poročanja** o poskusih samomora, pomen ozaveščanja za **razvoj kritičnega odnosa do rabe alkohola** ter **uvajanje systemskega presejanja** in kratkih intervencij ob tveganem in škodljivem pitju na primarni ravni zdravstva in sociale, omejevanje dostopa do sredstev za samomor.

SPECIFIČNI CILJI:

- **Dvig ozaveščenosti in pismenosti**
- **Zgodnja identifikacija ogroženih oseb**
- **Zagotavljanje dostopnosti do pomoči in obravnave**

- Zmanjševanje porabe alkohola
- Omejevanje dostopnosti do sredstev za samomor

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep I: Razvoj in implementacija programov za zgodnje prepoznavanje in ukrepanje ter kontinuirano sodelovanje z mediji za odgovorno poročanje o samomoru in duševnem zdravju.	Analiza medijskih objav in njihovih vsebin.	2021-2023	Poročilo.	MZ, MIZŠ	Program MIRA Sodelujoči: MIZŠ, Društvo novinarjev, Univerza na Primorskem, Inštitut Andreja Marušiča, Slovenski center za raziskovanje samomora, strokovne in stanovske organizacije	3.000 € - proračun	20.000 € - kohezija	10.000 € - Kohezija
	Prevod in priredba nadgrajenih smernic IASP za odgovorno poročanje o samomorih.		Izdelane smernice za odgovorno poročanje.					
	Okrepitev ozaveščenja in sodelovanja z mediji, priprava komunikacijske strategije in orodij za komuniciranje, organizacija seminarja za medije s poudarkom na prvi psihološki pomoči.		Izdelana komunikacijska strategija, število na seminarju prisotnih medijev, evalvacija.					
Ukrep II: Kontinuirano izvajanje presejanja populacije glede samomorilne ogroženosti (npr. PHQ 9 v referenčnih ambulantah) in spremljanje podatkov.	Analiza izvajanja v okviru primarnega zdravstvenega varstva, v ambulantah družinske medicine, preventivnega programa kroničnih nenalezljivih bolezni pri odraslih, v patronažni službi pri otročnicah.	2021-2023	Delež ogroženih iz presejanja.	MZ	NIJZ	3.000 € - proračun	3.000 € - proračun	3.000 € - Proračun

<p>Ukrep III: Razvoj in implementacija pomoči in aktivno spremljanje samomorilno ogroženih v različnih populacijah, vzpostavitev kontinuiranega sodelovanja zdravstvenih in socialnih služb z nevladnim sektorjem ter zagotavljanje podpore.</p>	<p>Vzpostavljane dela na aktivnostih, povezanih s postvencijo, določanje smernic v šolskem okolju in postavitve modela diseminacije.</p>	2021-2023	<p>Izdelane smernice za postvencijo v šolskem okolju,</p> <p>izvedeno srečanje z ravnatelji in šolskimi svetovalnimi delavci,</p> <p>imenovani člani dežurne skupine in izdelan protokol ter</p> <p>izvedena izobraževanja in delavnice za šolske svetovalne delavce in učitelje na temo samomora in postvencije.</p> <p>Vzpostavljena mreža akterjev za žalujoče po samomoru.</p>	MZ	<p>Program MIRA</p> <p>Sodelujoči: MIZŠ, MDDSZ, SASP, IAM, Zavod RS za šolstvo, NVO, predstavnik svojcev</p>	20.000 € - kohezija	10.000 € - kohezija	10.000 € - kohezija
	<p>Poskus vzpostavitve dežurne mobilne skupine za postvencijo v šolskem okolju.</p>							
	<p>Poskus vzpostavitve postvencijskih aktivnosti v drugih okoljih oziroma za bližnje.</p>							
<p>Ukrep IV: Proučitev in dopolnitev zakonodaje, ki se nanaša na zagotavljanje varnih okolij (npr. dostopnost do strupov in zdravil) in zagotavljanje varnostnih ukrepov na kritičnih točkah (npr. ograje na visokih stavbah).</p>	<p>Vzpostavitev sodelovanja med ključnimi akterji.</p>	2022-2023	<p>Vzpostavljeno sodelovanje in načrt aktivnosti, načrt evalvacije učinkovitosti ukrepov, število implementiranih ukrepov.</p>	MP, MOP, MNZ, MZ	<p>Program MIRA</p> <p>Sodelujoči: MZ, SASP, IAM, resorni strokovnjaki</p>		10.000 € - Proračun MOP, MP, MNZ, MZ	50.000 € - Proračun MOP, MP, MNZ, MZ
	<p>Omejevanje dostopnosti do sredstev, načrtovanje implementacije ukrepov omejevanja dostopnosti do sredstev (opozorilne table, omejevanje izdaje zdravil z edukacijo farmacevtov).</p>							
	<p>Načrtovanje evalvacije učinkovitosti ukrepov.</p>							

	Začetek implementacije ukrepov omejevanja dostopnosti do sredstev.							
--	--	--	--	--	--	--	--	--

2.2.6 Izobraževanje, raziskovanje, spremljanje in evalvacija ter komuniciranje

2.2.6.1 Izobraževanje

Ustrezno in kakovostno izobraževanje na področju duševnega zdravja je osnova za razvoj kakovostnih služb in storitev. Participacija svojcev in oseb z izkušnjo duševne motnje v izobraževanju strokovnjakov je ključna, ker njihove izkušnje dopolnijo teoretično znanje. Sodobni edukacijski modeli poskušajo zapolniti vrzeli v programih na področjih javnozdravstvenih pristopov in na področju varovanja človekovih pravic. O načrtovanju izobraževanja v AN 2021-2023 smo se posvetovali s številnimi deležniki iz akademskih skupin, s strokovnjaki in z uporabniki. Poskušali smo **uporabiti mednarodne izkušnje** in v nekaterih delih načrtovanega izobraževalnega procesa neposredno vključujemo tuje strokovnjake. Za najboljšo kakovost izobraževanja je potrebno najprej natančno oceniti, kakšne so potrebe na tem področju, zato pripravljamo **pregled vseh obstoječih kurikulumov na vseh ravneh izobraževalnega procesa, primere dobrih praks, o potrebah smo povprašali izvajalce izobraževanj in uporabnike izobraževalnih procesov**. V AN 2021-2023 predlagamo ukrepe, ki so posebej aktualni in med prioritetaми v kriznem obdobju med in po epidemičnih razmerah. V razmerah, ko se pogostost duševnih motenj in njihovih posledic povečuje, je pomembno zagotoviti tudi osnovno **izobraževanje o ustrezni komunikaciji** v času krize, o samopomoči in pomoči drugim, da bodo lahko ljudje lažje podprli drug drugega, kar se je že izkazalo za zelo uspešno tudi v našem okolju.

SPECIFIČNI CILJI:

- **Zagotavljanje vsebin o pomenu varovanja duševnega zdravja v izobraževalnih kurikulumih**
- **Zagotavljanje ustrezne usposobljenosti zdravstvenih delavcev in strokovnih sodelavcev v drugih resorjih**

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovorni za Sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep 1: Vključitev izobraževalnih vsebin o duševnem zdravju v kurikulume osnovnih in srednjih šol, na srednješolski in	Razširitev IDS za izobraževanje s sodelavci iz promocijskih in preventivnih projektov NIJZ, npr. Zdrava šola.	2021	Metodološki načrt izvedbe.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDZS, MIZŠ, MP, MNZ strokovne	50.000 € - proračun in ARRS (CRP)	70.000 € - proračun in ARRS (CRP)	30.000 € - proračun in ARRS (CRP)

visokošolski ravni za poklice v zdravstvu, socialni in družini ter vzgoji in izobraževanju, kot redno strokovno izpopolnjevanje za vse poklicne skupine, ki delajo z ljudmi (zdravstvo, sociala in družina, vzgoja in izobraževanje, pravosodje in organi pregona).	Pregled vsebine izobraževalnih kurikulumov in identifikacija vrzeli.	2021-2022	Poročilo pregleda.		institucije, izobraževalne institucije, strokovna združenja			
	Priprava predloga dopolnitev kurikulumov in načrta implementacije.	2022	Predlog implementacije dopolnjenih kurikulumov.					
	Evalvacija procesa implementacije dopolnjenih vsebin in načrt za naslednje obdobje.	2023	Evalvacijsko poročilo.					
Ukrep 2: Razvoj in posodobitev modelov izobraževanj za interdisciplinarno delo in med poklicno sodelovanje pri obravnavi oseb s težavami z duševnim zdravjem.	Priprava izobraževanja za svetovanje prek kriznih telefonov, pilotna izvedba z evalvacijo in začetek.	2021	Izvedba in število izobraževanj o kriznem svetovanju ter število udeležencev.	MZ	Program MIRA	30.000 € - kohezija	30.000 € - kohezija	30.000 € - kohezija
	Priprava modula izobraževanja za med poklicno sodelovanje pri obravnavi oseb s težavami v duševnem zdravju in izvedba izobraževanja.	2021-2023	Število izvedenih izobraževanj (10 v letu 2022 in 10 v letu 2023).		Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ Zbornica kliničnih psihologov, Društvo psihologov, Združenje psihiatrov Slovenije, Združenje za otroško in mladostniško psihiatrijo	5.000 € - kohezija	20.000 € - kohezija	20.000 € - kohezija
	Priprava modula izobraževanja za različne poklicne skupine o prepoznavanju in ukrepanju ob samomorilnem vedenju in posledicah pri različnih populacijah.	2021-2023	Število izvedenih izobraževanj (10 v letu 2022 in 10 v letu 2023).			5.000 € - kohezija	20.000 € - kohezija	20.000 € - kohezija

<p>Ukrep 3: Izvajanje izobraževanj za interdisciplinarne time: - družinskih zdravnikov, vključno s patronažno službo, - CDZOM in CDZO, - strokovnjakov za psihiatrično skupnostno obravnavo.</p>	<p>Izvajanje prenovljenih modulov izobraževanj za CDZOM: - ocena potreb, - priprava modula, - delavnice timskega pristopa, - začetek izvajanja mhGAP delavnic v lokalnih okoljih, -</p> <p>izobraževanje strokovnega kadra CDZOM za izvajanje intervenc enega srečanja (SST), - usposabljanje za uporabo Opazovalne sheme za ocenjevanje avtizma (ADOZ),</p> <p>izvedba 2 izobraževanj s področja kliničnega komuniciranja za CDZOM, pediatre, patronažne medicinske sestre.</p>	2021-2023	<p>Izdelana ocena potreb in modul, število izvedenih delavnic timskega pristopa in usposobljenih strokovnjakov.</p>	MZ	<p>Program MIRA</p> <p>Sodelujoči: ZD, strokovna in stanovska združenja, CDZOM, CDZO</p>	<p>170.000 €</p> <p>Proračun (PKP 5), ZZS</p>	<p>170.000 €</p> <p>Proračun (PKP 5), ZZS</p>	<p>177.000 €</p> <p>Kohezija, ZZS</p>
	<p>Izvajanje prenovljenih rednih modulov izobraževanj za CDZO na podlagi ocene izvedenih programov:</p> <p>Usposabljanje edukatorjev po programu mhGap za CDZO in zdravstvene delavce primarne ravni v sodelovanju z SZO,</p> <p>Delavnice usposabljanja kadra brez klinične specializacije v CDZO, patronaže in DMS v OZ po programu mhGAP,</p> <p>Izvedba 2 izobraževanj s področja komuniciranja za patronažne, referenčne medicinske sestre in za</p>	2021-2023	<p>Izdelana ocena potreb, število izvedenih mhGAP izobraževanj in delavnic in število usposobljenih strokovnjakov.</p>					

	zainteresirane družinske zdravnike.							
Ukrep 4: Izobraževanje in usposabljanje za interdisciplinarno timsko delo in sodelovanje	Ocena potreb, priprava modula izobraževanja in usposabljanja ter izvedba.	2021-2023	Izdelana ocena, pripravljen modul in število udeležencev ter zaključenih izobraževanj.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MP, MDDSZ, MIZŠ, Skupnost socialnovarstvenih zavodov, Skupnost centrov za socialno delo, nujna medicinska pomoč, UPRO, relevantne zbornice in strokovna ter stanovska združenja	25.000 € - proračun (PKP5)	25.000 € - proračun (PKP5)	40.000 € - kohezija
Ukrep 4a: Usposabljanje o Človekovih pravicah: Human Rights Toolkit Delavnic v živo v vseh okoljih kjer se ustanovljajo CDZ ter spletna platforma	Prevod delavnic (4) in evalvacijskih materialov . Organizacija delavnic v lokalnih okoljih za do 20 udeležencev Evalvacija	2021-2022 (?)	Število izvedenih delavnic in spletnih obiskov Evalvacija uspeha izobraževanja	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, MP, Uporabniki, svojci, strokovnjaki : CDZ, socialnovarstvenih programov, Centri za socialno delo, šole, univerze, institucionalno varstvo, osnovno zdravstveno varstvo	25.000 € - proračun (PKP5)	40.000 € - proračun (PKP5)	40.000 € - kohezija
Ukrep 5: Uvedba dopolnitev dodiplomskega	Priprava progama in uveljavitev specializacije.	2021-2023	Število vključenih v specializacijo in izobraževanje.	MZ,	Program MIRA	20.000 € - izvajalci, kohezija	75.000 € - izvajalci, kohezija	90.000 € - izvajalci, kohezija

izobraževanja o duševnem zdravju na področju zdravstvene nege in uvedba specializacije s področja duševnega zdravja	Izvajanje specializacije.				Zbornica zdravstvene in babiške nege Sodelujoči: MIZŠ, MDDSZ, stanovska združenja			
Ukrep 6: Podpora strokovnemu razvoju in uvajanju z dokazi podprtih praks.	Organizacija dvodnevne strokovnega srečanja za povezovanje deležnikov Programa MIRA.	2021-2023	Število udeležencev.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, MP, strokovna združenja, strokovnjaki programa MIRA in mreže CDZOM in CDZO	20.000 € - kohezija	20.000 € - kohezija	20.000 € - kohezija
	Organizacija izmenjave dobrih praks za zaposlene v mreži CDZOM in CDZO.		Število zaposlenih, ki so izobraževali in /ali bili na izpopolnjevanju v drugih CDZO in CDZOM			30.000 € - kohezija	30.000 € - kohezija	30.000 € - kohezija
	Strokovni in študijski obiski in izpopolnjevanja v tujini.		Število zaposlenih na izpopolnjevanju v tujini.			18.000 € - kohezija	10.000 € - kohezija	18.000 € - kohezija
	Strokovni obiski tujih strokovnjakov za CDZOM in CDZO.	2022-2023	Število tujih strokovnjakov, ki so izobraževali v Sloveniji.				50.000 € - proračun (PKP5) ali kohezija	18.000 € - kohezija
	Organizacija dvodnevne mednarodne konference o obravnavi oseb z dvojnimi diagnozami.	2023	Število udeležencev.					500.000 € - kohezija

2.2.6.2 Raziskovanje

SPECIFIČNI CILJI:

- Spremljanje stanja duševnega zdravja
- Povečanje obsega raziskovanja na področju duševnega zdravja

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep 1: Vzpostavitev nabora mednarodno primerljivih kazalnikov za spremljanje duševnega zdravja po spolu in starosti ter v ogroženih skupinah prebivalstva.	Priprava razširjenega nabora kazalnikov.	2021	Pripravljen nabor kazalnikov.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, IRSSV	20.000 € - proračun	15.000 € - proračun	10.000 € - proračun
	Priprava načrta za vzpostavitev sistema za spremljanje mednarodno primerljivih kazalnikov.	2022	Poročilo o načrtu.					
	Pilotno spremljanje kazalnikov.	2023	Poročilo o pilotni izvedbi.					
Ukrep 2: Vzpostavitev in izvajanje spremljanja in proučevanja duševnega zdravja po spolu in učinkovitosti ukrepov po starosti in v ogroženih skupinah prebivalstva.	Na osnovi pregleda baz pripraviti možnosti za uvedbo spremljanja učinkovitosti sistema.	2022	Poročilo.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, SURS, IRSSV, ZZS	10.000 € - proračun	5.000 € - proračun	5.000 € - proračun
	Pilotno testiranje spremljanja.	2022	Poročilo o pilotnem testiranju.					
	Evalvacija pilotnega spremljanja.	2023	Evalvacijsko poročilo.					
Ukrep 3: Vzpostavitev delovne skupine za proučitev spremljanja samomorov in poskusov samomora (register samomorov)	Vzpostavljanje spremljanja podatkov: - pregled baz, - vzpostavitev sodelovanja med različnimi akterji, ki so pomembni za beleženje pojava.	2022-2023	Predlog načina beleženja podatkov.	MZ, MNZ	Program MIRA Sodelujoči: SURS, IRSSV, ZZS NIJZ, UPK LJ, MDDSZ	70.000 € - proračun	70.000 € - proračun	70.000 € - proračun

in poskusov samomora).	Spremljanje podatkov o različnih oblikah samomorilnosti: - samomori, poskusi samomorov, - beleženje podatkov iz ostalih virov (kriminalistični zapisniki).	2022-2023	Poročilo o izbranih značilnostih poskusov samomora (glavne značilnosti, prepoznani dejavniki tveganja, družinske okoliščine)					
Ukrep 4: Zagotavljanje virov za izvajanje raziskav in uvajanje aplikativnega in kvalitativnega raziskovanja v skupnosti z vključevanjem uporabnikov in izvajalcev.	Priprava obrazca za popis stanja: Delež sredstev razpisov ARRS, pristojnih ministrstev in drugih sofinancerjev (SVRK, ZZZS, drugi).	2021-2023	Izdelan obrazec.	MZ, MDDSZ, MIZŠ	Program MIRA	5.000 € - proračun	15.000 € - proračun	15.000 € - proračun
	.		Vmesno in končno poročilo o kvalitativni raziskavi.			5.000 € - kohezija	120.000 € - kohezija	40.000 € - kohezija
	Načrt kvalitativne raziskave zaznane in sistemske diskriminacije oseb s težavami v DZ in njihovih svojcev.		Izdelan načrt.					
	Načrt pregleda opravljenega aplikativnega in kvalitativnega raziskovanja.		Vmesno poročilo o popisu stanja na področju virov.					
	Popis stanja na področju virov in opravljenega kvalitativnega raziskovanja.		Izdelana priporočila.					
Priporočila za implementacijo oziroma razširitev virov za področje DZ.								

2.2.6.3 Spremljanje in evalvacija

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep 1: Spremljanje in evalvacija.	Vzpostavljanje baze, priprava obrazcev in povezav za spremljanje strukturnih kazalcev.	2021-2022	Izdelan načrt.	MZ	Program MIRA	80.000 € - proračun		
	Priprava načrta procesne evalvacije vzpostavljanja in delovanja struktur, predvidenih v NPDZ.	2021-2022	Izdelan načrt.					
	Priprava načrta evalvacije za spremljanje kakovosti dela z vidika merjenja zadovoljstva uporabnikov.	2021	Priprava protokolov in orodij za merjenje zadovoljstva uporabnikov.			80.000 € - proračun		
	Spremljanje procesne evalvacije.	2022	Obdobjno poročilo.				80.000 € - proračun	
	Spremljanje kakovosti dela z vidika merjenja zadovoljstva uporabnikov s programi.	2022	Poročilo o kazalnikih izida.				80.000 € - proračun	
	Sumarativna oziroma končna evalvacija aktivnosti NPZD.	2023	Končno evaluacijsko poročilo.					80.000 € - proračun

2.2.6.4 Komuniciranje

S številnimi kompleksnimi ukrepi bo Program MIRA vplival na varovanje in krepitev duševnega zdravja celotnega prebivalstva Slovenije. Da bi Program MIRA uspešno in učinkovito uresničeval ambiciozno zastavljene cilje, ki so zaradi perečega položaja duševnega zdravja upravičeni in nujni, je nujno tudi **strokovno**

zasnovano, načrtno in kakovostno komuniciranje. Ne le informiranje javnosti, ki je nujno, a šele prvi in osnovni korak, izvajanje Programa MIRA zahteva kontinuirano komunikacijsko dejavnost na številnih nivojih in s številnimi deležniki, od splošne, interne, strokovne javnosti do odločevalcev in uporabnikov. Komuniciranje na zdravstvenem področju ima svoje teoretične podlage, z dokazi podprte metode in modele, ki so v kar največji meri vgrajeni v načrtovanje komunikacijskih dejavnosti Programa MIRA. Podrobnejša obrazložitev teh z dokazi podprtih metod in priporočenih modelov komunikacijskih aktivnosti je zajeta v Strategiji komuniciranja Programa Mira, ki služi kot podlaga pri pripravi **akcijskega načrta na področju komuniciranja**. Kot vsi javnozdravstveni ukrepi morajo tudi komunikacijski temeljiti na analizi obstoječega stanja, na katerega želimo vplivati in na zelo jasno zastavljenih ciljnih ukrepov, ki jih je treba sproti, vsekakor pa obdobjno, evalvirati in po potrebi spremeniti v bolj uspešne in učinkovite. Posebno pozornost smo posvetili **krepitvi zdravstvene pismenosti** na področju duševnega zdravja, opolnomočenju potencialnih uporabnikov, uporabnikov in njihovih bližnjih ter dolgoročno prizadevanjem za **zmanjševanje stigme**, ki se drži težav v duševnem zdravju, žal pa tudi nekaterih strok, ki se s temi težavami ukvarjajo. Okoliščine epidemije COVID-19 so spremenile razmere tudi na komunikacijskem področju, marsikaj bo potrebno opraviti na daljavo, brez srečanj večjega števila ljudi. Pri snovanju načrta komunikacijskih aktivnosti je zato posebna skrb namenjena **odstranjanju komunikacijskih ovir vseh vrst**, od tehničnih, jezikovnih do ovir pri dostopanju do storitev na področju duševnega zdravja, s katerimi se srečujejo ljudje z različnimi oviranostmi po Mednarodni klasifikaciji oviranosti in zmanjšanih zmožnosti.

S ciljem ustrezne komunikacijske podpore implementaciji posameznih ukrepov akcijskega načrta, so številne komunikacijske aktivnosti sproti umeščene med aktivnosti za udejanjanje posameznih ukrepov v različnih prednostnih področjih in jih zato v tem poglavju ne ponavljamo. V tem poglavju so našteje le specifične komunikacijske aktivnosti, ki so permanentne in nujne za podporo implementaciji programa Mira.

SPECIFIČNI CILJI:

- **Odstranjanje komunikacijskih ovir za uporabnike z različnimi oviranostmi**
- **Zagotavljanje vsebin za komunikacijo s splošno in strokovno javnostjo preko spletnega portala Programa MIRA**

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep 1: Zagotavljanje komunikacijske podpore za uporabnike z različnimi oviranostmi.	Določitev prednostnih jezikov in oblikovanje strokovnih in etičnih kriterijev za tolmačenje in prevajanje ter priprava priročnika za tolmače..	2021-2023	Pripravljeni kriteriji in priročnik.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, strokovnjaki s področja logopedije,	15.000 € - proračun	15.000 € - kohezija	13.000 € - kohezija

Priprava in izvedba (tudi pilotna) usposabljanja za tolmače.	2022-2023	Evalvacijsko poročilo.		slovenskega znakovnega jezika, komuniciranja s slepimi in slabovidnimi, specialne pedagogike in andragogike, sodelovanje s tolmači in prevajalci			
Priprava in izvedba (tudi pilotna) delavnice za usposabljanje strokovnjakov za delo s tolmačem.	2022-2023	Evalvacijsko poročilo.					
Priprava in izvedba posveta o kulturni mediaciji.	2021	Evalvacijsko poročilo.					
Skrb za komunikacijska orodja in kanale, namenjene osebam s senzornimi in kognitivnimi ovirami in drugim ranljivim skupinam.	2021-2023	Evalvacijsko poročilo.					
Zagotavljanje gradiv in vsebin ter orodij v prilagojenih oblikah (jezikovnih, lahkega branja, slikovne komunikacije, video, slovenskega znakovnega jezika).	2021-2023	Evalvacija in število prilagojenih gradiv.					
Skrb za seznanjanje medijev, tudi z rednimi objavami vsebin na spletnih straneh.	2021-2023	Število obiska/ogledov/klikov.					
Izvajanje izobraževanje za tolmače, delavnice za strokovnjake s področja dela s tolmači.	2023	Število izobraževanj.					

Ukrep 2: Zagotavljanje vsebin za komuniciranje s splošno in strokovno javnostjo preko spletnega portala Programa MIRA.	Vzpostavitev za splošno javnost zaprtega intranetnega portala za objavo vsebin za strokovno javnost in odločevalce.	2021-2023	Število objav na spletni strani in družbenih omrežjih. Število ogledov in bralcev posameznih vsebin.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, strokovna javnost, uporabniki	70.000 € - proračun (strošek novo zaposlenih) 30.000 € - proračun (PKP5) (materialni stroški)	70.000 € - proračun (strošek novo zaposlenih) 30.000 € - proračun (PKP5) (materialni stroški)	70.000 € - proračun (strošek novo zaposlenih) 30.000 € - kohezija (materialni stroški)
	Nadgradnja spletne platforme Programa MIRA.							
	Informiranje o delovanju Programa MIRA za splošno javnost.							
	Skrb za bazo gradiv (besedil, slikovnega in AV gradiva) na spletni strani MIRA za medije.							
	Uvedba in skrb za objavljane vsebin na družabnih omrežjih.							
	Priprava predstavitvenih video vsebin.							
Ukrep 3: Redno sodelovanje z mediji.	Sodelovanje z novinarji in drugimi ustvarjalci medijskih vsebin.	2021-2023	Število medijskih dogodkov in objav s področja Programa MIRA in duševnega zdravlja.	MZŠ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, MIZ, mediji, zunanja strokovna javnost in uporabniki	20.000 € - proračun, kohezija	20.000 € - proračun, kohezija	20.000 € - proračun, kohezija
	Zagotavljanje odgovorov na novinarska vprašanja in organizacija sogovornikov.							
	Objavljanje ažurnih sporočil za javnost. Spremljanje objav. Aktivnosti za zagotavljanje medijskega zagovorništva (vključevanje tematike pri ne-novinarskih ustvarjalcih vsebin).							

2.2.7 Vodenje in koordinacija ter podpora implementaciji Nacionalnega programa duševnega zdravja

SPECIFIČNI CILJI:

- Vzpostavitev upravljalvske strukture za strokovno vodenje in interdisciplinarno ter interinstitucionalno koordinacijo implementacije NPDZ na državni, regionalni in lokalni ravni

Usklajen razvoj in/ali uvajanje učinkovitih programov na področju duševnega zdravja, načrtovanje in usklajevanje implementacije ter širitve timov v skupnosti, v sodelovanju med službami na področju zdravstvenega, socialnega varstva ter vzgoje in izobraževanja, spremljanje stanja in evalvacija uspešnosti, so pomemben element izvedbe AN 2021-2023. Za potrebe strokovnega vodenja implementacije NPDZ je bilo vzpostavljenih 15 interdisciplinarnih delovnih skupin (IDS)* za različna področja duševnega zdravja in strokovni svet NPDZ. Interdisciplinarne skupine so sestavljene medresorno, vključujejo predstavnike ministrstev, različnih strokovnih inštitucij, NVO, predstavnike uporabnikov in svojcev. Na OE NIJZ so zaposleni regijski koordinatorji, ki koordinirajo in podpirajo implementacijo ukrepov in aktivnosti Programa MIRA in aktualnih akcijskih načrtov na regijski/območni ravni. Pomembno oviro uspešni, povezani in med resorno usklajeni, implementaciji predstavlja pomanjkljivo sodelovanje resornih ministrstev ter odsotnost med resorne delovne skupine (MZ, MDDSZ ter MIZŠ) na področju duševnega zdravja. NPDZ predvideva tudi vzpostavitev nacionalnih (Vladni svet za duševno zdravje), regijskih (Regijski sveti za duševno zdravje) in lokalnih (Lokalne skupine za duševno zdravje) odločevalskih/upravljalvskih/podpornih struktur. Regionalni sveti in lokalne skupine, v katerih bi bili vključeni različni deležniki (predstavniki občine, delodajalcev, šolstva, zdravstva, sociale, nevladnih organizacij in društev ter drugi) in predstavniki uporabnikov storitev za duševno zdravje oziroma njihovi svojci so tisti, ki lahko na osnovi ocene stanja in potreb v skupnosti pripravijo akcijske načrte za udejanjanja sprejetih ukrepov in implementacijo učinkovitih praks v njihovih okoljih.

***IDS delujejo za naslednja področja:**

IDS za promocijo duševnega zdravja in preventivo duševnih motenj v ob-porodnem obdobju,
IDS za promocijo duševnega zdravja in preventivo duševnih motenj otrok in mladostnikov,
IDS za promocijo duševnega zdravja in preventivo duševnih motenj odraslih s poudarkom na krepitvi duševnega zdravja na delovnem mestu,
IDS za promocijo duševnega zdravja in preventivo duševnih motenj starejših,
IDS za skupnostni pristop k duševnemu zdravju,
IDS Mreža služb za duševno zdravje otrok in mladostnikov,
IDS Mreža služb za duševno zdravje odraslih,
IDS Mreža Centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov (CDZOM),
IDS Mreža Centrov za duševno zdravje odraslih (CDZO),
IDS Ne-kemične zasvojenosti,
IDS Alkohol in duševno zdravje,
IDS Preprečevanje samomorilnega vedenja,
IDS Izobraževanje na področju duševnega zdravja,
IDS za raziskovanje, spremljanje in vrednotenje izvajanja NPDZ,

IDS Komuniciranje na področju duševnega zdravja.

2.2.7.1 Vodenje in koordinacija

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep 1: Okrepitev kadrovskih zmogljivosti Ministrstva za zdravje in vzpostavitev med resorne delovne skupine za povezavo in podporo implementaciji NPDZ.	Okrepitev kadrovskih kapacitet MZ za področje DZ in NPDZ (1 nova zaposlitev v 2021, 2 v 2022 in 1 v 2023).	2021-2023	Nove zaposlitve.	MZ	MZ Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, MP, predstavniki upravljanja programa MIRA, predstavniki IDS, predstavniki strokovnega sveta	40.000 € - proračun MZ	80.000 € - proračun MZ	40.000 € - proračun MZ
	Vzpostavitev med resorne delovne skupine.		Vzpostavljena med resorna delovna skupina.					
	Redni sestanki upravljalne strukture Programa MIRA s predstavniki MZ, MDDSZ, MIZŠ (vsake 3 mesece) in s člani med resorne delovne skupine (vsakih 6 mesecev).		Število sestankov.					
Ukrep 2: Vzpostavitev in delovanje nacionalne strokovne koordinacije in upravljanja NPDZ na NIJZ.	Izvajanje nalog implementacije Programa MIRA.	2021-2023	Poročilo o implementaciji Programa MIRA.	MZ	Program MIRA	300.000 € - proračun	300.000 € - proračun	300.000 € - proračun
	Dodatno zaposlovanje 7 strokovnjakov na NIJZ.							
Ukrep 3: Vzpostavitev interdisciplinarnega strokovno-	Delovanje strokovno-programskega sveta in 15 interdisciplinarnih delovnih skupin (IDS).	2021-2023	Poročila o delu.	MZ	Program MIRA Sodelujoči:	350.000 € - proračun	350.000 € - proračun	350.000 € - proračun

programskega sveta (SPS) in interdisciplinarnih delovnih skupin (IDS) in vzpostavitvev območnih (regijskih) in lokalnih koordinatorjev na v OE NIJZ.					MDDSZ, MIZŠ strokovna združenja, zbornice, univerze in druge ustanove, predstavniki uporabnikov in svojcev			
	Koordinacija na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju, razvoj novih rešitev.							
	Poročanje MZ, MDDSZ, MIZŠ, Vladnemu svetu za DZ, ZZS.							

2.2.7.2 Podpora implementaciji NPDZ

SPECIFIČNI CILJI:

- Vzpostavitev državnih, regijskih in lokalnih odločevalskih / upravljaljskih struktur v podporo implementaciji NPDZ

Ukrep	Aktivnosti	Izvedbeni rok	Kazalnik	Nosilec	Odgovoren za izvedbo in sodelujoči	Sredstva (v EUR) za 2021	Sredstva (v EUR) za 2022	Sredstva (v EUR) za 2023
Ukrep 1: Vzpostavitev državnih, regijskih in lokalnih odločevalskih / upravljaljskih struktur v podporo implementaciji NPDZ.	Vzpostavitev Vladnega sveta za duševno zdravje.	2021-2023	Vzpostavljen Vladni svet.	Vlada RS	MZ Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, MF, MK, MKGP, MJU, MP, MGRT, SVRK, program MIRA, predstavniki uporabnikov in svojcev,	proračun državne uprave	proračun državne uprave	proračun državne uprave
	Sestajanje Vladnega sveta in obravnava aktualnih razmer (2 krat letno).		Izvedba sestankov.					

					izobraževalnih institucij, stroke, lokalne samouprave			
Ukrep 2: Vzpostavitev in delovanje Regijskega sveta in lokalne skupine za duševno zdravje na območju ZD.	Vzpostavitev Regijskih svetov (RSDZ) v okoljih, kjer so CDZ. Spremljanje stanja in potreb in priprava dvoletnih akcijskih načrtov. Vključevanje potreb v akcijske načrte delovanja Lokalnih skupin za krepitev zdravja (LSKZ). Podpora implementaciji Programa MIRA.	2021-2023	Število vzpostavljenih RSDZ.	MZ	Program MIRA Sodelujoči: MDDSZ, MIZŠ, MOP, MK, MF NIJZ (OE), CDZ; ZD, CKZ, CSD, regijski Zavodi za šolstvo, šole, vrtci, predstavniki občin, socialnovarstvenih programov, uporabniki in svojci	Finančna sredstva se vključujejo v okviru realizacije ukrepov in aktivnosti drugih prednostnih področij NPDZ - Proračuni ministrstev, projekti, kohezija, občinski proračuni	Finančna sredstva se vključujejo v okviru realizacije ukrepov in aktivnosti drugih prednostnih področij NPDZ - Proračuni ministrstev, projekti, kohezija, občinski proračuni	Finančna sredstva se vključujejo v okviru realizacije ukrepov in aktivnosti drugih prednostnih področij NPDZ Proračuni ministrstev, projekti, kohezija, občinski proračuni

2.2.7.3 Viri financiranja

Doseganje strateških in specifičnih ciljev zahteva polno in usklajeno med resorno financiranje načrtovanih ukrepov in aktivnosti. Financiranje prvega AN 2018-2020 je bilo nezadostno, zato tudi niso bili implementirani vsi ukrepi iz tega obdobja. Izrazito pomanjkljivo je bilo proračunsko financiranje, ki zagotavlja implementacijo programov promocije in preventive na področju duševnega zdravja in socialnovarstvene programe na tem področju, nezadostno je bilo doslej tudi financiranje upravljanja implementacije Nacionalnega programa za duševno zdravje. Ustrezno pa je bilo financiranje vzpostavljanja mreže Centrov za duševno zdravje s strani ZZS, saj smo v obdobju 2019-2020 vzpostavili 20 CDZ (10 CDZOM in 10 CDZO). Ker proračunsko obdobje 2020 in 2021 ne vsebuje zadostnih finančnih sredstev za financiranje načrtovanih ukrepov in aktivnosti AN 2021-2023, smo velik del financiranja vključili v novo programsko obdobje kohezijske politike, 2021-2027. Kljub temu pa je potrebno skladno s potrebami implementacije AN 2021-23 ustrezno dopolniti proračune resornih ministrstev (MZ, MDDSZ, MIZŠ) za obdobje 2021, 2022 in 2023, da se bodo lahko izvedle nujno potrebne aktivnosti AN 2021-23. To je še toliko bolj pomembno zaradi kriznih razmer epidemije COVID-19 in posledične gospodarske in socialne krize, ki močno načinja duševno zdravje posameznikov in družbe v celoti. SZO, ZN in EU opozarjajo, da se bomo soočali tudi s hudo krizo na področju duševnega zdravja, v kolikor ne bomo pravočasno in sistemsko ukrepali za njeno preprečevanje oziroma zmanjševanje.

SEZNAM KRATIC

CDZ - center za duševno zdravje

CDZO – center za duševno zdravje odraslih

CDZOM – center za duševno zdravje otrok in mladostnikov

CINDI – mednarodni integrirani interventni program za preprečevanje kroničnih bolezni

CKZ – center za krepitev zdravja

CSD – center za socialno delo

CZO – center za zgodnjo obravnavo

CZOPD - centri za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog

DI – deinstitucionalizacija

DZ – duševno zdravje

EU – Evropska unija

FIHO - Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij

IDS – interdisciplinarne delovne skupine

IKT – informacijsko-komunikacijska tehnologija

JSVZ – javno socialno varstveni zavodi

JSVP – javni socialno varstveni programi

LSKZ – lokalna skupina za krepitev zdravja

MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti

MGRT – Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo

MIZŠ – Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

MJU – Ministrstvo za javno upravo

MOL - Mestna občina Ljubljana
MOP – Ministrstvo za okolje in prostor
MP – Ministrstvo za pravosodje
MZ – Ministrstvo za zdravje
NIJZ – Nacionalni inštitut za javno zdravje
NPDZ – Nacionalni program duševnega zdravja 2018-2028
NVO – nevladne organizacije
OE NIJZ – območna enota Nacionalnega inštituta za javno zdravje
RNPZ – Resolucija o nacionalnem planu duševnega zdravja 2018-2028
RSDZ – Regijski svet za duševno zdravje
RSK – Razširjeni strokovni kolegij
SFAS – spekter fetalnega alkoholnega sindroma
SCOM – Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše
SOS – Skupnost občin Slovenije
SPO – skupna psihiatrična obravnava
SVP – socialnovarstveni programi
SZO – Svetovna zdravstvena organizacija
ŠRA – škodljive rabe alkohola
UKC – Univerzitetni klinični center
UPK – Univerzitetna psihiatrična klinika
UPRO – Uprava Republike Slovenije za probacijo
VIU – vzgojno-izobraževalna ustanova

ZD – zdravstveni dom

ZGV – zagovorništvo in vrstniška podpora

ZN – Združeni narodi

ZVC – zdravstveno-vzgojni center

ZVDZ – Zakon o varnosti in zdravju pri delu

ZPIZ - Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije

ZdrZZ - Združenje zdravstvenih zavodov Slovenije

ZZZS – Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenij